

ULKOASIAINMINISTERIÖ
Gloaaliasioiden osasto
GLO-01 Hannu Kyröläinen

LÄHETE
11.05.2005

HEL5250-14

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta

Viite **UTP 17/2005 vp**

Asia

VALTIONEUVOSTON GLOBALISAATIOSELVITYS

Ulkoasiainministeriö lähettää oheisena eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle perustuslain 97 § mukaisesti Tasavallan presidentin ja valtioneuvoston ulko- ja turvallisuuspoliittisen valiokunnan 10.5.2005 istunnossaan käsittelemän jatkoselvityksen "Globalisaation hallinta ja Suomi".

Valtiosihteerin sijainen, alivaltiosihteeri Pertti Majanen

LIITTEET

Valtioneuvoston globalisaatioselvitys eduskunnalle

GLOBALISAATION HALLINTA

JA

SUOMI

VALTIONEUVOSTON GLOBALISAATIOSELVITYS

EDUSKUNNALLE

10.5.2005

Sisällysluettelo

1. Johdanto

2. Hallituksen lähtökohdat suhtautumisessa globalisaation hallintaan

2.1. Globalisaation viimeaikainen kehitys

2.2. Globalisaation hallinnan lähtökohdat ja perustavoitteet

3. Kansainvälisten yhteistoimintajärjestelmien kehittäminen

3.1. Euroopan unioni

3.2. Yhdistyneet kansakunnat ja sen erityisjärjestöt

3.3. Maailman kauppajärjestö

3.4. Kansainvälinen rahoitusarkkitehtuuri

4. Haasteet ja linjaukset keskeisillä ulkoisen toiminnan lohkoilla

4.1. Laaja-alainen turvallisuuspolitiikka ja konfliktien esto ja hallinta

4.1.1. Terrorismin vastainen toiminta

4.1.2. Asevalvonta

4.1.3. Oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien edistäminen

4.1.4. Kansainvälisen oikeusjärjestyksen kehittäminen

4.2. Kauppapolitiikka

4.3. Kehityspolitiikka

4.4. Pääomaliikkeet

4.5. Ympäristöpolitiikka

4.6. Terveysalan yhteistyö

4.7. Koulutus ja tutkimus

4.8. Työvoiman ja ihmisten liikkuminen

4.9. Viestintä - ja tietoyhteiskuntakysymykset

4.10. Kulttuuripolitiikka

5. Johdonmukaisen toiminnan varmistaminen

6. Uusien ratkaisujen etsintä entisillä ja uusilla kumppanuuksilla

1. Johdanto

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta pyysi 5.10.2000 valtioneuvostolta perustuslain 97 § 1 momentin nojalla selvityksen Suomen poliittisista linjauksista globalisaation hallintaan liittyvissä kysymyksissä. Selvityspyynnössään valiokunta totesi, että globalisaatioon liittyvät kysymykset ovat keskeisesti esillä kansainvälisillä foorumeilla ja että eduskunta on tarpeen kytkeä Suomen globalisaatiota koskevaan poliittiseen keskusteluun.

Vastaten ulkoasiainvaliokunnan pyyntöön ulkoasiainministeriö antoi Eduskunnalle 19.6.2001 selvityksen "Globalisaation hallinta ja Suomi - Ulkoasiainministeriön eduskunnan ulkoasiainvaliokunnalle antama selvitys Suomen poliittisista linjauksista globalisaation hallintaan liittyvissä kysymyksissä" (UTP 12/2001 vp).

Selvityksen johdosta antamassaan lausunnossa (UaVL 7/2001 vp) EUAV totesi mm., että selvityksen johtopäätökset jäivät yleiselle tasolle ja pyysi

- että valtioneuvosto laatii toiminnalliset sektorikohtaiset linjaukset niin, että ne muodostavat johdonmukaisen kokonaisuuden globalisaation hallinnan edistämiseksi ja Suomen kansainvälisen roolin vahvistamiseksi tällä alueella,
- että Suomen toimintalinjojen terävöittämiseksi globalisaation hallinnassa valtioneuvosto valmistelee eduskunnalle syksyyn 2002 mennessä jatkoselvityksen, jossa käsitellään kokonaisvaltaisesti Suomen poliittisia ja taloudellisia päämääriä ja niiden toteuttamista globalisaation hallinnassa.

Ulkoasiainministeriö valmisti globaalihallinnon jatkohaasteita koskevan muistion Dohan kauppaministerikokouksen, Monterreyn kehitysrahoituskonferenssin ja Johannesburgin kestävä kehityksen huippukokouksen tuloksista. Ulkoasiainministeri Tuomioja esitteli muistion EUAV:lle 17.1.2003. Hän totesi, että EUAV:n pyytämä kokonaisvaltainen jatkoselvitys laaja-alaisuutensa vuoksi sisällytetään seuraavan hallituksen tavoitteeksi.

Kokonaisvaltaista Suomen globalisaatiopolitiikkaa hahmotettaessa on tämä selvitys osa Valtioneuvoston kanslian laatiman suomalaisen työn ja tuotannon menestystekijöitä maailmantalouden murroksessa käsittelevän "Suomi maailmantaloudessa" -selvityksen, kauppa- ja teollisuusministeriön laatiman kilpailukykyraportin 2003/2004 ja työministeriön laatiman työelämäpoliittisen selonteon muodostamaa kokonaisuutta. Valtioneuvostossa on valmisteltu myös tulevaisuusselonteko, jossa käsitellään Suomen väestökehitystä, väestöpolitiikkaa ja varautumista ikärakenteen muutokseen. Samoin valtioneuvostossa valmistellaan maahanmuuttopoliittista ohjelmaa, joka liittyy sekä globalisaatioon että väestökehitykseen.

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko, ihmisoikeuspoliittinen selonteko ja kehityspoliittinen ohjelma sekä hallitusohjelmaan sisältyvä sisäisen turvallisuuden ohjelma sisältävät tämän selvityksen ohella hallituksen linjauksia globaalien kehityksen haasteisiin.

Nämä selvitykset yhdessä hahmottavat johdonmukaista kansallista globalisaatiostrategiaa, jolla hallitus pyrkii vahvistamaan Suomen mahdollisuuksia selviytyä kiihtyvänglobalisaation maailmassa ja vahvistamaan Suomen vaikutusmahdollisuuksia globalisaatiota koskevissa kansainvälisissä keskusteluissa. Kansainvälistä keskustelua on vahvasti virittänyt Kansainvälisen työjärjestön (ILO) globalisaation sosiaalinen ulottuvuus käsitellyt maailmankomissio, jonka rinnakkaispuheenjohtajana toimi tasavallan presidentti Tarja Halonen. Komission perusnäkemys siitä, että globalisaation voidaan vaikuttaa, on yhdenmukainen hallituksen näkemyksen kanssa.

2. Hallituksen lähtökohdat suhtautumisessa globalisaation hallintaan

2.1. Globalisaation viimeaikainen kehitys

Globalisaation luonnetta ja vaikutuksia koskeva tutkimustyö ja keskustelu ovat jatkuneet vilkkaana koko 2000-luvun alun. Globalisaatio -ilmiön taloudellisesta perusmääritelmästä vallitsee kohtuullisen laaja yhteisymmärrys, onhan globalisaation niin myönteiset kuin kielteisetkin puolet näyttäytyneet selvimmin juuri taloudellisessa toiminnassa. Taloudellisen globalisaation tärkeimmät piirteet ovat maailmankaupan vapautuminen, suorien kansainvälisten investointien kasvu sekä valtioiden kansalliset rajat ylittävien rahavirtojen tuntuva lisääntyminen. Yhtäältä valtioiden tietoinen pyrkimys yhdentää maailmantaloutta ja toisaalta teknologinen kehitys ovat mahdollistaneet tiedon, tavaroiden, palvelujen ja pääomien nopean ja edullisen liikkumisen paikasta toiseen.

Näkemykset globalisaation vaikutuksista, ml. sen "hyvyydestä" ja "huonoudesta" ovat olleet voimakkaita. Nyt keskustelu on kuitenkin siirtymässä vaiheeseen, jossa globalisaatio nähdään olemassaolevana realiteettina, ei arvona sinänsä mihinkään suuntaan. Globalisaatiokeskustelu on osa normaalia poliittista keskustelua ja keskustelijoiden piiri on laajentunut.

Ulkoasiainministeriön vuoden 2001 globalisaatioselvityksen perusluonnehdinnat globalisaatiosta ja sen vaikutuksista pätevät pääosin edelleen. Kansainvälisen työjärjestön ILO:n asettaman, globalisaation sosiaalista ulottuvuutta selvittäneen komission raportti tarjoaa ajankohtaisen, laaja-alaisen ja tasapainoisen arvion globalisaation erilaisista, niin myönteisistä kuin kielteisistäkin vaikutuksista.

Merkittävin uusi painotus kansainvälisessä globalisaatiokeskustelussa on kasvava yhteisymmärrys globalisaation hallinnan vahvistamisen tarpeellisuudesta ja mahdollisuudesta. Globalisaatioon voi ja pitää vaikuttaa, eikä politiikan aika ole ohi globaalin talouden voimistuttua. Myöskään kansallisvaltioiden rooli ei ole kaventunut olemattomiin, vaikka sellaisia näkymiä menneinä vuosina luotiin.

Globalisaationa tunnettuun maapallonlaajuiseen kehitykseen on liittynyt sekä onnistumisia että epäonnistumisia toimivan talouden ja demokratian kehittämispyrkimyksissä. Kehittyneet maat ovat kyenneet hyötymään globalisaatiosta ja vastaamaan sen haasteisiin. Myös monille nouseville talouksille kuten Kiinalle ja Intialle globalisaatio on tuottanut nopeaa taloudellista kasvua ja poliittista vaikutusvaltaa. Yli kaksisataa miljoonaa ihmistä on talouskasvun myötä noussut äärimmäisestä köyhyydestä. Samalla suuri osa ihmiskunnasta elää talouskasvun vaikutusten ulottumattomissa, ilman todellisia perusoikeuksia ja -vapauksia ja demokraattisia vaikutusmahdollisuuksia. Etenkin vähiten kehittyneet maat tarvitsevat sisäistä talouskasvua tukevaa politiikkaa, vakautta, hyvää hallintoa, mutta myös ulkoista tukea päästäkseen kiinni globalisaation myönteisiin vaikutuksiin.

Globalisaatio on muuttanut talouspolitiikan toimintaympäristöä, ja pääoman liikkuvuuden myötä talouspoliittinen autonomia on rajoittuneempaa. Valtioiden välinen kaupan ja investointien liberalisointi on edennyt maailmanlaajuisesti. Teknologinen kehitys ja tuotantotapojen muutokset luovat kuitenkin tarvetta uudelle tai uudentyyppiselle kauppaan vaikuttavalle sääntelylle. Sääntelyn harmonisointiin ja vastavuoroiseen tunnustamiseen tähtäävä yhteistyö edistää kauppaa ja vakauttaa markkinoiden toimintaa. Tapa, joilla näitä ja muita kansainvälisen talouden tukirakenteita jatkossa kehitetään, vaikuttaa tuntuvasti moniin Suomenkin kilpailukyvyyn ja kilpailuolosuhteiden kannalta keskeisiin seikkoihin.

Globalisaatio on muutosprosessi, jossa maailma myös saa enemmän kokonaisvaltaisen

järjestelmän ominaisuuksia. Riippuvuudet niin järjestelmän toimijoiden kuin toimintalohkojenkin kesken tiivistyvät, ja vaikutukset nopeutuvat maantieteellisestä etäisyydestä riippumatta. Keskinäisen riippuvuuden kasvu on keskeinen globalisaation piirre. Riippuvuus on perusta maailmanlaajuiselle yhteistyölle.

Maailman valtioiden turvallisuuteen ja niiden kansalaisten hyvinvointiin vaikuttavat ratkaisevasti maailmanlaajuisiksi julkishyödykkeiksi tulkittavissa olevat seikat kuten puhdas ilma ja ympäristö, vakaus ja rauha, terveys, oikeudenmukaisuus ja sosiaalinen yhteenkuuluvuus sekä toimiva kauppaympäristö. Niiden ylläpitäminen edesauttaa kansallisten etujen ajamista.

Globalisaatio lisää maailmanlaajuisia kilpailua, mutta säännöt ja instituutiot voivat hillitä kilpailun vääristymiä. Säännöt ovat keskeisessä asemassa pyrittäessä yleisemminkin minimoimaan globalisaation haittavaikutuksia. Ensi kädessä säännöstöjä luovat kansallisvaltiot, jotka ovat kansainvälisessä kanssakäymisessä edustuksellisen demokratian ainoat toimijat. Perusvastuu kansalaistensa turvallisuudesta on valtioilla, mutta kansainvälisen yhteistyön ja oikeusjärjestyksen vahvistaminen eri aloilla luo paremmat edellytykset valtioille niiden perustehtävien hoidossa. Valtioiden rinnalla kansainväliset järjestöt ja muut toimijatahot kuten yritykset luovat "pehmeää säännöstöä". Se voi joskus olla tehokkaampi ja nopeampi tapa edistää hyviä käytäntöjä kuin valtioiden väliset sopimukset.

Kaikki yhteiskunnat, kansainväliset toimijat ja jopa yksittäiset kansalaiset joutuvat tavalla tai toisella sopeutumaan ja etsimään menestyksen edellytyksiä globalisaation suhteen. Globalisaatiokehitykseen voi kuitenkin vaikuttaa tietoisella poliittisella toiminnalla. Tällöin on punnittava nykyisten toimintaperiaatteiden ja normien riittävyys sekä niiden täytäntöönpanoa valvovien ja edistävien instituutioiden tehokkuus ja toimintakyky. Normit ja sääntely eivät ole itsetarkoitus.

Globalisaation hallinnassa valtioihin ja kansainväliseen järjestelmään kohdistuu odotuksia: globalisaatiosta toivotaan saatavan suurempaa hyötyä ja globalisaation hyötyjen toivotaan jakautuvan tasaisemmin. Kansainvälisellä yhteistyöllä voidaan vaikuttaa kumpaankin päämäärään. Hyvä kilpailukyky parantaa Suomen mahdollisuuksia osallistua globalisaation edistämiseen ja tarkoituksenmukaiseen hallintaan.

Kansalliset, etniset ja uskonnolliset ristiriidat sekä ympäristöön, väestöliikkeisiin, huumausaineisiin ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen liittyvät turvallisuusuhat sekä maailman voimavarojen epätasainen jakautuminen tulevat globalisaation nopeutuessa selvemmin näkyviin ja niiden kansainvälinen ulottuvuus korostuu. Globalisaatio näkyy selvästi myös tarttuvien tautien nopeana leviämisenä väestöstä toiseen. Kasvava työ- ja vapaa-ajan matkustus edesauttaa niin tautien leviämistä kuin altistaa muillekin riskeille. Eräs riski ovat luonnononnettomuudet, joiden vaikutuksiin on varauduttava ennakolta. Niiden vaikutuksista seuraa uudenlaisia tarpeita julkiselle vallalle, kuten joulukuussa 2004 tapahtuneen Aasian hyökyaaltokatastrofin jälkihoito on osoittanut. Ulkomailla tapahtuvat suuronnettomuudet siinä missä sotatoimet tai terrori-iskutkin voivat saada aikaan äkillisen tarpeen suojella suomalaisia ulkomailla tai kotiuttaa heidät nopeasti ja turvallisesti.

Maapallon väkiluku on toisen maailmansodan jälkeen kasvanut 2,4 miljardista yli kuuteen miljardiin ja tulee nousemaan vielä lähelle kymmentä miljardia ennen kuin se tasaantuu. Ilmastomuutos, johon ilmastopimuksella ja Kiiton pöytäkirjalla pyritään vaikuttamaan, vaatii lisätoimia. Ihmiskunnalla voi olla enintään muutama vuosikymmen aikaa sopeuttaa ihmisen toiminnot ekologisesti, taloudellisesti ja sosiaalisesti kestävässä kehitykseen.

Monet maat kärsivät sisäisistä poliittisista ongelmista, joiden taustalla on demokratiavaje

ja huonosti toimivat, puutteelliset tai kokonaan puuttuvat kansalliset instituutiot. Tämä näkyy usein tasa-arvon ja ihmisoikeuksien puutteellisena kunnioituksena, työelämän normien puutteellisena noudattamisena, ml. lapsityövoiman käyttö, sekä taloudellisiin voimavaroihin nähden suurina varustelumenoina ja vaatimattomina koulutus- ja terveystoimintoina ja ympäristönsuojelun laiminlyönteinä. Monissa maissa harmaa talous on kasvanut suureksi, mikä osaltaan heikentää verotulojen kertymistä ja vaarantaa hyvinvointiyhteiskunnan ja sen palvelujen tuottamisen.

Globalisaatiokritiikki lähtee näkemyksestä, että talouden liberalisointiprosessissa ei ole riittävästi otettu huomioon heikoimmassa asemassa olevien maiden ja ihmisten sopeutumisvaikeuksia. Kritiikki on kohdistunut myös monenvälisiin järjestöihin, erityisesti Maailmanpankkiin, Kansainväliseen valuuttarahastoon, Maailman kauppajärjestöön ja YK-järjestelmän toimintakykyyn. Kritiikki on kohdistunut niin tehtyihin (talous-)poliittisiin linjauksiin kuin toimintatapoihinkin. Kansainväliseen globaalihallintaan on toivottu voimakkaampaa parlamentaarista otetta sekä suurempaa avoimuutta kansalaisyhteiskunnan suuntaan.

Uutta ja rohkaisevaa on se, että vaikka näkemyserot globalisaation luonteesta ja vaikutuksista ovat maailmassa edelleen suuret, valmiudet yhteiseen dialogiin ovat lisääntyneet. Tämä näkyy em. ILO-komission kokoonpanosta ja sen käymistä keskusteluista. Yhteisen dialogin voimistaminen on myös keskeinen tavoite Suomen ja Tansanian hallitusten aloitteesta käynnistetyssä Helsinki-prosessissa, jossa mm. kansainvälisen globalisaatiokeskustelun keskeisiksi vastapuoliksi koettujen Maailman talousfoorumin ja Maailman sosiaalifoorumin vaikuttajat ovat aktiivisesti mukana. Globalisaation vastapuolina pidettyjen toimijoiden astuminen samaan pöytään puhumaan samalla kielellä avaa uuden vaiheen globalisaation hallinnassa.

2.2. Globalisaation hallinnan lähtökohdat ja perustavoitteet

Suomi on tähän saakka kuulunut globalisaatiosta hyötyneiden joukkoon. Jatkossa tarvitaan kuitenkin sopeutumista sekä sisäisin toimin että vaikuttamista ulkoiseen toimintaympäristöön - tarvitaan sekä globalisaation kansallista että kansainvälistä hallintaa.

Suomen hallituksen lähestymistapa globalisaatioon heijastaa hyvin ILO-komission raportin erästä keskeistä peruslähtökohtaa: *"Kansallisvaltioiden maailmassa globalisaation hallinta liittyy kansallisen tason hallintaan. Globalisaation mahdollisuuksien hyödyntämiseksi ja sen varmistamiseksi, että ne ovat laajasti ja tasapuolisesti eri väestöryhmien saatavilla maiden sisällä, tarvitaan toimivia poliittisia ja laillisia instituutioita, vahvaa taloudellista ja teknologista suorituskkyä sekä toimintaperiaatteita, joissa taloudelliset ja sosiaaliset tavoitteet yhdistyvät. Yleisesti ottaen hyvin hallitut maat, joiden sisäpolitiikassa otetaan huomioon toisten maiden tarpeet, ovat toimivampia yhteistyökumppaneita tasapuolisemman ja osallistuvamman globalisaatioprosessin toteuttamisessa. Siksi voidaankin sanoa että globalisaatioon reagoiminen alkaa omalta kotipihalta."*

Suomen omia selviytymis- ja menestysmahdollisuuksia on käsitelty mm. Valtioneuvoston kanslian tuottamassa "Suomi maailmantaloudessa" -raportissa (Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 19/2004), jonka suosituksia hallitus tulee sisällyttämään omaan yhteiskunta- ja talouspolitiikkaansa. Tämä käsillä oleva selvitys keskittyy ulkoiseen toimintaympäristöön ja siihen vaikuttamiseen. Nämä kaksi hanketta ovat toisiaan täydentäviä.

Suomi maailmantaloudessa -selvityksen loppuraportti hahmottaa strategiaa, jolla Suomi

sisäistä muutosvalmiutta parantamalla pystyy hyödyntämään globalisaation tuomat uudet mahdollisuudet ja torjumaan kovenemaan kilpailuun liittyviä uhkia. Selvityksessä hahmoteltu strategia perustuu osaamisen vahvistamiseen, talouden ja yhteiskunnan avoimuuden lisäämiseen ja ennen kaikkea uudistumiseen.

Hallitus näkee globalisaation hallintatoimet osana Suomen kansainvälistä toimintaa, joka perustuu Suomen ulkopolitiikan perinteelle ja kasvavalle kansainväliselle keskinäisriippuvuudelle ja avoimuudelle. Suomi pyrkii aktiivisesti edistämään oikeudenmukaista ja tasapuolista globalisaatiokehitystä. Suomen lähtökohtia ovat :

- YK:n vuosituhattulistuksen ja Johannesburgin kestävä kehitys toimintaohjelman mukaisesti sitoutuminen tasapuolisempaan ja osallistavampaan globalisaatiokehitykseen, jossa keskeistä on maailmanlaajuisen köyhyyden poistaminen ja tasavertaisempi hyvinvoinnin jakautuminen;
- kansainvälisen oikeusjärjestyksen vahvistaminen;
- pyrkimys maailmanlaajuisen sitoumusten pohjalta kansainvälisen toiminnan sääntöpohjaisuuteen ja kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen;
- kansainväliset ihmisoikeus- ja ympäristösopimukset
- monenkeskisen toimintatavan vahvistaminen YK:n peruskirjan pohjalta;
- maailmanlaajuisen monenkeskisten järjestöjen edustavuuden ja legitimitietin vahvistaminen sekä järjestöjen toimivuuden ja yhteistoiminnan edistäminen;
- eri toimintaloikkojen keskinäisen johdonmukaisuuden parantaminen;
- hallitusten, yrityssektorin ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytysten, yhteistoiminnan ja osallistumismahdollisuuksien edistäminen globaalilla, alueellisella ja kansallisella tasolla
- erityisesti Euroopan unionin ja YK:n kehittäminen.
- globalisaation hallinnan uusien keinojen pohtiminen.

Tämä selvitys käsittelee Suomen kansainvälistä toimintaa. Selvityksen tarkoituksena on tuoda esiin, miten globalisaation tarjoamat mahdollisuudet ja globaalit haasteet vaikuttavat Suomen ulkosuhteisiin eri politiikkalohkoilla ja miten hallitus eri politiikkalohkoilla toimii. Tarkastelu kohdistuu niihin globalisaation vaikutuksiin, jotka hallituksen arvion mukaan ovat merkittävimpiä Suomen kannalta.

Hallituksen tavoitteena on keskenään johdonmukaisten linjausten aikaansaaminen eri politiikkalohkoilla siten, että toiminnalla pyritään saavuttamaan kokonaistavoitteisiin. Globalisaation hallinnan tulee perustua myös yhteisesti sovittuihin, kestävä kehitystä tukeviin sääntöihin, jotka kattavat ennen muuta ihmisoikeudet, työelämän perusoikeudet, kansainvälisen kaupan ja ympäristönsuojelun. Monen välisen sääntöpohjan luominen ja vahvistaminen on pienten maiden ja varsinkin pahimman syrjäytymisuhan alaisina olevien maiden etujen mukaista.

Hallitus vaikuttaa globalisaation kansainväliseen hallintaan ensisijaisesti seuraavilla toimintamuodoilla, joita kutakin käsitellään erikseen jäljempänä:

- vahvistamalla monenvälisiä instituutioita ja niiden yhteistoimintaa,
- edistämällä keskeisillä politiikkalohkoilla yhteisten sääntöjen luomista,
- varmistamalla johdonmukainen toiminta eri politiikkalohkoilla sekä
- edistämällä uusien ratkaisujen ja toimintatapojen löytämistä.

Hallitus on edistänyt ILO:n maailmankomission globalisaation sosiaalista ulottuvuutta koskevan raportin käsittelyä Euroopan unionissa ja kansainvälisissä järjestöissä. Hallitus arvioi raportin eri politiikkalohkoja koskevia suosituksia globalisaation

hallintaan liittyvien tavoitteidensa kannalta ja ottaa niihin kantaa myös tässä selvityksessä.

3. Kansainvälisten yhteistoimintajärjestelmien kehittäminen

Hallitustenvälinen vuorovaikutus ja yhteistyö tapahtuu kahden- ja monenvälisesti joko suoraan ja ongelmakohtaisesti tai vakiintuneiden yhteistyörakenteiden ja -instituutioiden puitteissa. Valtioiden välisten järjestöjen toiminta ja valtioiden väliset sopimukset ovat globalisaation keskeinen hallintakeino. Globalisaation hallinnan kannalta kahdenvälisetkin ratkaisut saattavat olla merkittäviä, jos osapuolilla on riittävästi voimavaroja vaikuttaa globaaliin kehitykseen. Maailman suurimpien talousmahtien yhteenliittymä G7 pystyy tehokkaasti vaikuttamaan niiden kysymysten muotoiluun, jotka nousevat yleismaailmallisten järjestöjen käsittelyyn, sekä voimavarojensa pohjalta itse kysymysten ratkaisuun.

Yleismaailmallisten järjestöjen vahvuus on niiden edustavuudessa. Suomi perinteisesti tukee Yhdistyneiden kansakuntien ja muiden laajaan kansainväliseen yhteistyöhön perustuvien yhteistyörakenteiden toimintakyvyn parantamista. Suomi toimii aktiivisesti myös muissa globalisaation hallintaan vaikuttavissa kansainvälisissä järjestöissä ja organisaatioissa. Tavoitteena on monenvälinen yhteistoimintajärjestelmä, johon kuuluvat järjestöt ovat edustavia, tehokkaita, vaikuttavia ja toimivat keskenään johdonmukaisesti yhteistyössä. Tämä tavoite on yhdenmukainen ILO:n maailmankomission raportin tavoitteiden kanssa.

Alueelliset järjestöt ja yhteistyöjärjestelyt pystyvät osallistumaan maailmanlaajusten ongelmien ratkaisuun omien alueidensa erityispiirteet huomioonottaen. Alueellisista järjestelyistä Euroopan unioni on Suomelle keskeisin. Euroopan neuvosto ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö ETYJ sitovat jäsenvaltionsa monenkeskiseen yhteistyöhön ja kansainvälisten standardien noudattamiseen, joiden valvonnassa ja toimeenpanossa ne myös avustavat jäsenvaltioitaan. EN:n ja ETYJ:n parlamentaariset yleiskokoukset tukevat velvoitteiden noudattamista ja demokraattisten käytäntöjen juurtumista. Alueellisista järjestöistä Pohjoismaiden neuvoston ja Pohjoismaiden ministerineuvoston rinnalla keskeisiä Suomelle ovat Itämeren valtioiden neuvosto, Arktinen neuvosto ja Barentsin euroarkkinen neuvosto.

3.1. Euroopan unioni

Suomen kannalta keskeinen foorumi ja toimija globalisaation hallinnassa ja turvallisuusuhkiin vastaamisessa on Euroopan unioni. EU:n ulkoisen toiminnan vahvistaminen ja tehostaminen on keskeistä globalisaation hallinnan kannalta.

Hallitus pitää tärkeänä vahvistaa Euroopan unionin toimintakykyä ihmis- ja perusoikeuksien, hyvinvoinnin ja turvallisuuden parantamisessa. EU:ta on kehitettävä sekä jäsenvaltioiden että kansalaisten yhteisönä. Unionin tulee kantaa vastuunsa kansainvälisestä rauhasta ja turvallisuudesta hyväksytyn turvallisuusstrategian mukaisesti. EU on maailmanlaajuinen avainvaikuttaja erityisesti kansainvälisessä kaupassa ja kehityspolitiikassa sekä myös ympäristö- ja ihmisoikeuspolitiikassa, mikä entisestään lisää unionin vastuuta kansainvälisenä toimijana niillä foorumeilla, joilla globalisaation hallintaan liittyviä kysymyksiä käsitellään.

Vain yhtenäisenä ja kansalaistensa luottamusta nauttivana unioni voi olla vahva vaikuttaja ulkosuhteissaan ja muussa toiminnassa. Suomi korostaa yhteisöllisyyttä, voimakkaita toimielimiä, tehokasta päätöksentekoa ja kaikkien jäsenmaiden sitouttamista yhteiseen päätöksentekoon. Tämä vahvistaa EU:n sisäistä solidaarisuutta ja tasavertaisuutta sekä

vahvistaa unionia globaalina toimijana ja uskottavan yhteisen ulko- ja turvallisuuspolitiikan harjoittajana.

Globalisaation vaikutukset kohdistuvat EU:n jäsenmaihin eri tavoin, ja jäsenmaiden mahdollisuudet hyötyä globalisaatiosta ovat erilaisia. Unionin laajentuminen asettaa sen globaalille roolille lisähaasteita.

EU:n vaikutusmahdollisuuksia kansainvälisen rauhan ja turvallisuuden takaamisessa voidaan vahvistaa niin tiivistämällä EU-maiden yhteistyötä YK:n turvallisuusneuvostossa unionisopimuksen 19. artiklan mukaisesti kuin vahvistamalla EU:n operatiivista kriisinhallintakapasiteettia. EU:n ulkosuhdehallinnon perustaminen tarjoaa keinoja kehittää unionin ulkoista vaikutusvaltaa.

EU:n Lissabonin strategiassa itselleen asettama strateginen tavoite kehittyä maailman kilpailukykyisimmäksi ja elinvoimaisimmaksi tietoon perustuvaksi taloudeksi on keskeinen haaste. EU:n menestyminen globalisaatiossa vaatii kilpailukyvyn, kasvun ja työllisyyden asettamista etusijalle. Tavoitteiden saavuttaminen edellyttää talouden ja yhteiskunnan uudistamista sekä koulutuksen, tutkimuksen ja elinkeinoelämän välisen vuorovaikutuksen lisäämistä ja innovaatiotoiminnan parempaa hyödyntämistä.

Hallitus kehittää Euroopan unionia kilpailukykyiseksi, voimakkaaksi ja vastuulliseksi maailmanlaajuisesti vaikuttajaksi.

Hallituksen mielestä unionin on kehitettävä ulkosuhdetoimintaansa tavoitteenaan globalisaation oikeudenmukaisempi hallinta ja suuremman johdonmukaisuuden saavuttaminen. Tämä on Suomen puheenjohtajuuskauden painopistealueita.

3.2. Yhdistyneet kansakunnat

Yhdistyneet kansakunnat on säilyttänyt roolinsa konfliktien ratkaisemisessa sekä globaalien ongelmien hallinnassa. YK:lla on mahdollisuudet käsitellä turvallisuus-, kehitys-, kauppa-, talous-, ympäristö- ja sosiaalisia kysymyksiä kokonaisuutena.

Paine järjestön uudistumiseen on kasvanut. YK:n puitteissa on 1990-luvulla ja 2000-luvun alussa järjestetty useita huippukokouksia ja konferensseja aihepiireistä, joita koskevilla päätöksillä on globalisaatioon hallintaan suuri vaikutus. Niiden hyväksymät tavoitteet on pääosin kirjattu YK:ssa vuonna 2000 hyväksyttyyn vuosituhatjulistukseen. Julistus muodostaa kootun näkemyksen rauhasta, turvallisuudesta ja kehityksestä. Se korostaa jäsenvaltioiden yhteisesti hyväksymää arvopohjaa, johon sisältyvät vapaus, tasa-arvoisuus, solidaarisuus, suvaitsevaisuus, kunnioitus luontoa kohtaan ja jaettu vastuu.

Vuosituhatjulistus lähtee siitä, että globalisaatio tarjoaa suuria mahdollisuuksia, vaikka sen edut ja kustannukset ovat hyvin epätasaisesti jakautuneet. Julistuksessa todetaan, että keskeinen haaste onkin varmistua siitä, että globalisaatiosta muodostuu positiivinen voima kaikille maailman ihmisille ja että globalisaatiosta tulee oikeudenmukainen ja osallistava.

YK:n vuosituhatjulistuksen pohjalta kiteytyneet kahdeksan kehityspäämäärää ovat ydin toiminnassa, jolla vastataan kehitysmaiden ja siirtymätalousmaiden tavoitteeseen päästä mukaan globalisaatiokehitykseen. Kehityspäämäärät ovat: poistaa äärimmäinen köyhyys ja nälkä, ulottaa peruskoulutus kaikille, edistää sukupuolten tasa-arvoa ja parantaa naisten asemaa, vähentää lapsikuolleisuutta, parantaa odottavien äitien terveyttä, taistella AIDSia, malariaa ja muita tauteja vastaan, taata ympäristön kestävä kehitys ja luoda kumppanuuksia kehitykseen. Vuosituhatjulistusta on täydennetty Johannesburgin kestävä kehityksen huippukokouksen ja Monterreyn kehitysrahoituskonferenssin päätösin.

Vuosituhatjulistuksen ja sen kehitystavoitteiden keskeinen merkitys näkyy mm. siinä, että YK-järjestelmän ja kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten tavoitteet ovat lähempänä toisiaan kuin koskaan aiemmin. Haasteena koko YK-järjestelmälle on vuosituhatjulistuksen toimeenpano, haasteiden juuria löytyy niin kehittyvistä kuin kehittyneistäkin maista. Monissa kehittyvissä maissa kunnioitetaan heikosti julistuksen yhteisiä arvoja joko hallitusvallan epädemokraattisuuden, huonon hallinnon, ihmisoikeusloukkauksien tai hallitusvallan puuttumisen vuoksi. Toisaalta samaan aikaan kehittyneiden maiden Monterreyssä antamat lupaukset osoittaa kehitykseen lisää voimavaroja täyttyvät hitaasti.

Vuosituhatjulistuksen keskeisin aikamääre erityisesti kehitystavoitteiden saavuttamiseksi on vuosi 2015. Vakavana huolena on, että kehityspäämääriä ei saavuteta, ellei niiden toimeenpanoa huomattavasti tehosteta.

Vuoden 2005 aikana asetetaan vuosituhatjulistus YK:n yleiskokouksessa kokonaisvaltaiseen tarkasteluun valtion- tai hallituksen päämiesten tasolla. Samaan aikaan yleiskokouksen käsittelyyn tulee YK:n pääsihteerin raportti, joka pohjautuu pääsihteerin syksyllä 2003 asettaman turvallisuusuuhkia ja niihin vastaamista selvittävän korkean tason paneelin suosituksiin. Suomi edistää näiden kysymysten kokonaisvaltaista ja mahdollisuuksien mukaan yhdistettyä käsittelyä, samalla kun otetaan huomioon suurten YK-konferenssien integroitu ja koordinoitu seuranta. Tämä antaa luontevan viitekehyksen ottaa esille myös ILO:n globalisaation sosiaalisia ulottuvuuksia käsitelleen maailmankomission raportin käsittely YK:ssa, mistä yleiskokouksen 59. istunto hyväksyi Suomen ja Tansanian esittämän päätöslauselman.

YK:n pääsihteerin raportti syyskuussa 2005 pidettävään huippukokoukseen julkistettiin maaliskuussa. Sen pääsuositukset pohjautuvat korkean tason paneelin suosituksiin sekä ns. Millennium-projektin raporttiin. Korkean tason paneelin loppuraportti, joka julkistettiin 2.12.2004, päätyi luokittelemaan tämän päivän uhat seuraavasti:

- valtioiden väliset konfliktit, valtioiden sisäiset konfliktit,
- taloudelliset, sosiaaliset ja humanitaariset ongelmat,
- joukkotuhoaseiden leviäminen, terrorismi, kansainvälinen rikollisuus.

Kehityksen puute nähdään kuluvan vuosituhannen merkittävimpänä uhkatekijänä.

YK:n toimivallan keskeinen kysymys ovat voimankäyttöä koskevien sääntöjen riittävyys. Paneeli ei puuttunut jo olemassaoleviin voimankäytön sääntöihin (peruskirjan artikla 51 ja peruskirjan VII luku), mutta suositaa viiden peruskriteerin hyväksymistä legitiimille voimankäytölle:

- uhan vakavuus (onko uhka tarpeeksi selkeä ja vakava antaa aiheutta sotilaalliselle voimankäytölle),
- asianmukainen tarkoitus (ensisijaisena tarkoituksena on pysäyttää tai torjua uhka; mahdollisten muiden motiivien sijasta),
- viimeinen keino (onko kaikkien ei-sotilaallisten vaihtoehtojen käyttöä harkittu),
- uhkaan suhteutetut keinot (sotilaallisen toiminnan mittakaavan, keston ja intensiteetin oltava pienin mahdollinen),
- tasapaino seurauksiin nähden (onnistumisen mahdollisuuden pitää olla todellinen; voimankäyttö ei ole oikeutettua, jos sillä todennäköisesti vain pahennetaan tilannetta).

Suomi tukee paneelin näkemystä, että voimankäyttöä koskevia sääntöjä ei tule muuttaa, vaan niiden toteuttamista tulee tehostaa ja tarvittaessa sopeuttaa. Yhteisten väliintulojen osalta raportti suositaa voimankäytön ehtojen sopeuttamista Suomenkin tukeman

suojeluvastuu-aloitteen suuntaisesti. Olennainen tekijä turvallisuusongelmien globaalihallinnan tehostamisessa on YK:n turvallisuusneuvoston toimintakyvyn parantaminen.

Monen kansainvälisen järjestön peruskirja tai ohjesääntö on kirjoitettu ajankohtana, jolloin turvallisuusnäkemys oli kapeampi ja kansallisen suvereniteetin kunnioitus ehdottomampi kuin nykyisin. Vaikka voimankäytön ehdoista tulee päättää monenkeskisessä yhteistyössä YK:n peruskirjan periaatteiden pohjalta, on YK:n turvallisuusneuvostossa mahdollista pyrkiä sellaisiin tulkintoihin, joissa siviiliväestöä ja sen oikeuksia, erityisesti vähemmistöjen oikeuksia, voidaan nykyistä tehokkaammin turvata kansainvälisen oikeuden mukaisesti.

Pääsihteeri on raportissaan tukeutunut paneelin esittämiin kahteen vaihtoehtoiseen malliin turvallisuusneuvoston kokoonpanon laajentamiseksi. Ensimmäisen mallin mukaan turvallisuusneuvostoa laajennettaisiin kuudella uudella pysyvällä ja kolmella uudella vaihtuvalla jäsenellä. Toisen mallin mukaan luotaisiin uusi ns. "puoli-pysyvien" jäsenkategoria, jolloin neuvostoon valittaisiin neljäksi vuodeksi kerrallaan kahdeksan jäsentä, joiden uudelleenvalinta olisi kuitenkin mahdollista. Lisäksi valittaisiin nykyiseen tapaan kahden vuoden välein vaihtuva jäsen. Molempien mallien osalta paneeli painotti yleisinä jäsenyyuskriteereinä rahallista, sotilaallista ja diplomaattista osallistumista YK-järjestön toimintaan. Kehittyneiden maiden osalta kriteerinä tulee paneelin mukaan käyttää myös kehitysyhteistyömäärärahojen 0,7 prosentin osuutta BKT:sta. Paneeli suosittaa, ettei veto-oikeutta laajenneta uusille jäsenille.

Pääsihteeri esittää perustettavaksi pysyvää, neuvoa-antavaa rauhanrakennuskomissiota, jossa pääsihteeri, turvallisuusneuvosto, ECOSOC, avunantajamaat ja rahoituslaitokset kuten IMF ja Maailmanpankki voisivat tuoda asiantuntemuksensa kriisien käsittelyyn yhteistyössä kohdemaiden kanssa.

Tarve uudistaa YK-järjestelmää tunnustetaan varsin laajasti. YK-järjestelmän sisäistä tehokkuutta ja yhteistoiminnan johdonmukaisuutta on vahvistettava pantaessa täytäntöön yhteisesti sovittuja tavoitteita. Järjestön rahoitus on saatava vakaammalle pohjalle. Tarve lisätä turvallisuusneuvoston edustavuutta ja toiminnan tehokkuutta on pitkään ollut tunnustettu. Yleiskokouksen toimintatapojen uudistaminen on edennyt hyvin hitaasti. Talous- ja sosiaalineuvoston työn virtaviivaistamista ja sen yhteistyön tiivistämistä Maailmanpankin, IMF:n ja WTO:n kanssa on jatkettava. Tiettyä edistystä on tapahtunutkin. Tämä toiminta vastaa myös ILO:n maailmankomission suositukseen entistä vastuullisempien kansainvälisten instituutioiden kehittämisestä.

YK:n jäsenkunnan sitoutumista järjestöön voidaan edistää tukemalla sellaisia aloitteita, jotka lisäävät YK:n kykyä vastata nykymaailman haasteisiin. Monenkeskisen järjestelmän toimintakyvyn ja vaikuttavuuden kehittäminen on tässä suhteessa ratkaisevaa, jotta monenvälisyys koettaisiin ensisijaisena ja tehokkaana toimintatapana. Demokraattisten vaikutusmahdollisuuksien parantaminen myös kansalaisyhteiskunnan osalta tuovat lisäarvoa kansainvälisen järjestelmän toimivuuteen ja hyväksyttävyyteen, mitä mm. ILO:n maailmankomissio on toivonut.

Hallitus tukee YK:n vahvistamista keskeisenä monenkeskisenä yhteistyöjärjestönä, jonka päätösten vaikuttavuutta on parannettava ja jonka toiminnan johdonmukaisuutta erityisesti rauhan, turvallisuuden ja kestävän kehityksen hyväksi on edistettävä.

Hallitus painottaa YK:n vuosituhatjulistuksen kokonaisvaltaista toimeenpanoa korostaen rauhan, turvallisuuden ja kestävän kehityksen kiinteää yhteyttä.

Hallitus pitää YK:n pääsihteerin asettaman korkean tason paneelin raporttia

tervetulleena. Hallituksen näkemykset pääsihteerin paneeliraportin pohjalta laatiman oman raportin keskeisiin ehdotuksiin ovat selvityksen liitteenä.

Hallitus tukee YK:n talous- ja sosiaalineuvoston roolin vahvistamista ja edistää yhteistyötä YK:n, Bretton Woods -instituutioiden ja Maailman kauppajärjestön välillä. Hallitus tukee YK:n uudistushankkeita mukaan lukien turvallisuusneuvoston niin vaihtuvien kuin pysyvienkin jäsenten määrän laajentaminen. Suomi tukee Saksan ja Japanin pysyvää jäsenyyttä. Suomi vastustaa veto-oikeuden laajentamista uusille pysyville jäsenille.

Hallitus käyttää kansainvälisiä taloudellisia järjestöjä entistä vahvemmin myös Suomen ulko- ja kehityspoliittisten tavoitteiden edistämiseen, mukaan lukien monenkeskisen järjestelmän eri instituutioiden välisen työnjaon ja toiminnan johdonmukaisuuden parantaminen.

Hallitus tukee YK:n ja kansalaisyhteiskunnan sekä YK:n ja yrityssektorin yhteistyön kehittämistä.

3.3. Maailman kauppajärjestö

Vuonna 1948 perustetun GATTin (tullitariffeja ja kauppaa koskeva yleissopimus) ja sitä täydentävien sopimusten pohjalta perustettu Maailman kauppajärjestö (WTO) on laajentunut lähes 150-jäseniseksi, ja lähivuosina sen jäsenyys kattanee kaikki maailmankaupassa merkittävät valtiot (ml. Venäjä). Suuri enemmistö jäsenkunnasta on kehitysmaita. Samalla WTO:n sopimusjärjestelmän sisältö on laajentunut ja monimutkaistunut suuresti. WTO-järjestelmä on luonteeltaan kansainvälisoikeudellisesti sitovaa normistoa, jonka noudattamista valvotaan niinikään sitovalla riitojenratkaisujärjestelmällä.

WTO:ssa on käynnissä laaja kauppaneuvottelukierros (ns. Dohan kehityskierros), jonka tavoitteena on luoda nykyistä paremmat edellytykset kansainväliselle kaupankäynnille ottaen samalla huomioon kehittyvien maiden tarpeet. Neuvottelut ovat osoittautuneet hankaliksi, paitsi entistä laajemman ja monimutkaisemman asialistan takia, myös siksi, että kasvaneen järjestön kaikkien jäsenten aktiivinen osallistuminen niihin on ongelmallista. Varsinkin köyhempien jäsenmaitten osallistumismahdollisuuksia tuetaan teknisellä avulla.

Samalla kun WTO:n merkitys maailmankaupan kannalta tunnustetaan kaikkialla, järjestön toimintatapoihin on kohdistettu myös kritiikkiä sekä kehitys- että teollisuusmaista. Kritiikkiä on esitetty toimintatapojen ohella myös politiikan sisällöstä. Keskusteluasetelman yksinkertaistaminen kehitysmaiden ja toisaalta teollistuneiden maiden intresseihin ei aina ole kovin hedelmällistä, koska kehitysmaiden ryhmä on hyvin heterogeeninen. Myös teollisuusmaiden näkemykset poikkeavat usein toisistaan. Kehitysmaiden kauppakapasiteetti vaihtelee suuresti, monen kehitysmaan kilpailukyky avoimilla markkinoilla on olematon. Tämän vuoksi valikoiva erityiskohtelu on vielä monelle kehitysmaalle keskeinen ja ymmärrettävä välitavoite.

Odotukset Maailman kauppajärjestö WTO:ta kohtaan ovat moninaiset; yhtäältä sen perustehtävä on edelleen kansainvälisen kaupan edistäminen, toisaalta sen odotetaan antavan merkittävän panoksensa myös köyhimpien maiden kehityksen edistämiseen. Näistä erityisesti jälkimmäinen on suuren julkisen kiinnostuksen kohde, ja siihen latautuu paljon poliittista energiaa niin neuvottelukierroksen toimijoiden kuin ympäröivän yhteiskunnankin piirissä. Kansainvälisen kauppajärjestelmän ja monenvälisen ympäristösopimusten tulee olla sopusoinnussa.

WTO on globalisaation hallinnassa ainutlaatuinen maailmanlaajuinen, jäsenvaltiövetoinen järjestö, koska sillä on käytössään sitovat säännöt ja niitä valvova riitojenratkaisuelin. Siksi WTO:n toimintakyky on ensisijaisen tärkeää.

WTO:n toiminnan kehittämisestä on voitava käydä laajapohjaista keskustelua. Jotta säilytetään järjestön toimivuus, WTO:n toimintatapojen uudistamisen osalta olisi tässä vaiheessa tarkoituksenmukaista edetä uudistuksilla, jotka eivät vaadi muutoksia järjestön perussopimukseen. WTO:n pääjohtajan perustama, kauppajärjestön reformia pohtiva ns. Sutherlandin ryhmä on pohtinut syvällisempiä uudistuksia. Ryhmä on esittänyt raportissaan mm. konsensusperiaatteen säilyttämistä päätöksenteossa, poliittisen päätöksenteon roolin vahvistamista sekä sihteeristölle voimakkaampaa roolia neuvottelujen eteenpäinviemisessä silloin, kun jäsenmaat eivät siihen kykene.

Syvällisempien uudistusten tarvetta on myös helpompaa arvioida, kun käynnissä olevan neuvottelukierroksen tulokset ovat selvillä. WTO:n toimintatapoja koskevissa uudistuksissa ehdotuksissa jäsenten tasa-arvoinen asema on tärkeä lähtökohta.

WTO:n ja YK:n suhdetta kehityskysymysten edistämiseksi tulee tehostaa ja vahvistaa niiden kykyä antaa teknistä apua sitä tarvitseville maille. Alueellisten talouskomissioiden ja rahoituslaitosten roolia vahvistetaan makrotalouteen, rahoitukseen, kauppaan ja sosiaaliseen kehitykseen liittyvässä politiikkakeskustelussa alueensa maiden kanssa. Kaiken tämän lähtökohtana ovat vakaat ja järkevät rahoitussektorit ja -markkinat maatasolla, sitoutuminen hyvään hallintoon ja sen kaikinpuolinen edistäminen.

Hallitus tukee WTO:n toimintaa monenkeskisen, sitoviin sääntöihin perustuvan kauppajärjestelmän kehittämisessä ja toimeenpanossa. Peruslähtökohtana on entistä tehokkaamman, kattavamman ja avoimemman kansainvälisen kauppajärjestelmän kehittäminen siten, että se ottaa nykyistä paremmin huomioon maailmantalouden muuttuvat olosuhteet, mukaan lukien kehitysmaiden erityisintressit.

Hallitus tukee WTO:n toimintatapojen kehittämistä ja odottaa, että nyt meneillään olevan kauppaneuvottelukierroksen päätyttyä WTO:n pääjohtajan perustaman työryhmän raportti tarjoaa pohjaa keskustelulle tarpeellisista uudistuksista. Ulkoasiainministeriön valmistelemissa kauppapoliittisessa linjauksessa tullaan ottamaan kantaa mm. Sutherlandin työryhmän esityksiin.

Hallitus tukee WTO:n ja sen kanssa yhteistyössä olevien järjestöjen toimintaa kehitysmaiden tekniseksi avustamiseksi kauppakysymyksiin liittyvissä asioissa.

3.4. Kansainvälinen rahoitusarkkitehtuuri

Kansainvälisen rahoitusjärjestelmän kehittäminen on viime vuosina nähty tärkeäksi. Argentiinan, Brasilian ja Turkin talouskriisit ovat korostaneet kriisitilanteiden hoitoon liittyvien kysymysten merkitystä. EU:n Kölnin huippukokouksessa 1999 tehdyt keskeiset linjaukset koskevat rahoitusmarkkinoiden läpinäkyvyyden ja valvonnan lisäämistä, yksityisen sektorin sitomista kriisien ratkaisuun aikaisempaa tehokkaammin, valuuttakurssijärjestelmien kehittämistä, oikein suunnattua rahoituksellista ja teknistä apua sekä Bretton Woods -instituutioiden toiminnan tehostamista.

Kansainvälisiä rahoituslaitoksia kannustetaan nykyisin suuntautumaan entistäkin vahvemmin niihin maihin ja sellaisille alueille, joihin yksityiset rahoittajat eivät ole valmiita menemään.

Kansainvälisen rahoitusjärjestelmän kehittämiseen ovat vaikuttaneet keskeisesti myös 11.9.2001 tapahtuneet terrori-iskut sekä suurten kansainvälisten yritysten konkurssit, joiden seurauksena kansainvälisen rahoitusjärjestelmän epävakaus kasvoi. Erityisesti tapahtumat ovat vaikuttaneet rahanpesun ja rahaliikkeiden valvontaa lisäävien käytäntöjen käyttöönottoon sekä yritysten kirjanpito- ja hallintokäytäntöjen uudelleenarviointiin. Vuodesta 2002 lähtien EU on pyrkinyt kansainvälisillä foorumeilla aktiivisesti vaikuttamaan rahanpesun ja rikollisen toiminnan vähentämiseksi.

EU on myös pyrkinyt määrätietoisemmin vaikuttamaan rahoitusjärjestelmän kehittämiseen suhteessa kolmansiin maihin ja globaaleihin kansainvälisiin järjestöihin. EU:n jäsenvaltiot ovat edelleen pyrkineet yhteisiin linjauksiin, joilla on pyritty vaikuttamaan kansainvälistä rahoitusjärjestelmää koskeviin kysymyksiin EU:n ulkopuolella.

Hallitus on ohjelmassaan asettanut tavoitteeksi tehostaa Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuuttarahaston kautta tehtävää työtä kansainvälisen talouden vakauden lisäämiseksi. Uudistuksia on tehty taloudellisten kriisien ehkäisyn saralla, esim. avoimemman informaation jakelun ja varhaisvaroitus-järjestelmien suhteen sekä kansainvälisten standardien laatimiseksi rahoitussektorin valvonnan saralla. Kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten perustehtävä on hallituksen näkemyksen mukaan köyhyyden vähentäminen taloudellista kasvua edistämällä. Suomi voi tuoda lisäarvoa tavoitteen saavuttamiseen myös omien kansallisten osaamisalueidensa kautta.

Suomi pitää myös tärkeänä, että talous- ja velkakriisien ennaltaehkäisyn lisäksi kansainvälinen yhteisö tehostaa toimenpiteitään sellaisten velkakriisien ratkaisumekanismien laatimiseksi, joissa vastuut ja taakat jaetaan entistä oikeudenmukaisemmin lainanottajien ja lainanantajien välillä. Erityisesti lainanottajan aseman vahvistaminen on tärkeä tavoite. Kansainvälisessä keskustelussa on esitetty riippumattoman velkainstituution tai velkojen sovitteluprosessin kehittämistä niin rikkaampien kuin köyhimpien kehitysmaiden velkakriisien ratkaisemisen keinona. Näillä keinoilla voitaisiin valvoa yhteisten pelisääntöjen noudattamista ja siten nopeuttaa velkojen uudelleenjärjestelyä.

YK:n jäsenvaltiot olivat vuosituhatjulistuksessa ja Monterreyn kokouksessa yhtä mieltä siitä, että kansainvälinen kumppanuus velvoittaa kehittämään sääntöihin perustuvaa, avointa ja syrjimätöntä rahoitusjärjestelmää. Peruslähdekohtana on se, että kansainvälisen rahoitusjärjestelmän tulisi tukea kehitysmaiden integroitumista maailmantalouteen kestävästä kehitystä edistävällä tavalla. Toistaiseksi muutos rahoitusjärjestelmän hallinnon muutoksessa on ollut hidasta, mikä johtuu siitä, että prosessissa kehitysmaiden äänen vahvistaminen edellyttäisi joidenkin maiden luopuvan omista asemistaan. Paine kohdistuu mm. Kansainvälisessä valuuttarahastossa ja Maailmanpankissa Euroopan maihin.

EU:n sisäinen koordinaatio kansainvälisissä rahoituslaitoksissa on ollut heikkoa. Nyt kuitenkin EU-maiden yhteiset kannat ja linjaukset antavat uskottavuutta ja vaikutusvaltaa EU:lle Kansainvälisessä valuuttarahastossa. Maailmanpankissa ja alueellisissa kehitysrahoituslaitoksissa yhteistyön kehittäminen on monestakin syystä vaikeampi ja hitaampi prosessi kuin Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) puolella, mm. koska näkemysten kirjo ja eriävyydet ovat suurempia. Myös institutionaaliset ratkaisut eroavat eri jäsenmaissa.

Kansainvälisessä keskustelussa kiinnitetään kasvavaa huomiota myös laittoman rahanpesun, veronkierron ja ns. veroparatiisien toimintaan. Presidenttien Chiracin ja Lulan asettaman asiantuntijaryhmän raportissa (syyskuu 2004) esimerkiksi todetaan, että veronkierron ja veropakolaisuuden kautta valtioiden veropohjasta katoaa vuosittain niin suuria rahasummia, että ne ylittävät reilusti sen, mitä tarvitaan vuosituhaten

kehitystavoitteiden rahoittamiseksi. Siksi myös puuttuminen ns. veroparatiisien toimintaan ja erilaiset keinot verokadon ehkäisemiseksi ovat nousseet esille eräänä keinona kansainvälisen kehitysrahoituksen monipuolistamiseksi.

Hallitus katsoo, että kansainvälisen rahoitusarkkitehtuurin jonkinasteinen reformi on tarpeellinen ja kehitysmaiden ääntä Maailmanpankissa ja Kansainvälisessä valuuttarahastossa tulisi voimistaa. Hallitus tukee kansainvälistä keskustelua ja valmistelutyötä velkakriisien riippumattomien ratkaisumekanismien kehittämiseksi.

Hallitus tukee kehitys- ja siirtymätalousmaiden vaikuttamismahdollisuuksien kehittämistä kansainvälisissä taloudellisissa organisaatioissa, huomioiden kuitenkin mahdolliset seuraamukset Suomen omaan asemaan ja vaikutusmahdollisuuksiin.

Hallitus pitää tärkeänä sitä, että EU:n jäsenvaltiot kehittävät yhteisiä näkemyksiä kansainvälisen rahoitusjärjestelmän vakauden kasvattamiseksi.

Hallitus pitää tarpeellisena, että Euroopan unionissa yhteistyötä ja koordinaatiota tiivistetään erityisesti Kansainvälisessä valuuttarahastossa. Tavoitteena on myös yhteistyön ja koordinaation kehittäminen Maailmanpankissa ja alueellisissa kehitysrahoituslaitoksissa.

Hallitus kannattaa parlamentaarista valvontaa ja vastuullisuutta (accountability) myös kansainvälisiä rahoituslaitoksia koskevissa asioissa, niin kehittyneissä maissa kuin kehitysmaissa. Tämän saavuttamiseksi hallitus tukee käytännön hankkeita, mm. Parliamentary Network on World Bank-toimintaa. Parlamentaarisen valvonnan tulee kuitenkin tapahtua ensisijaisesti kansallisten parlamenttien kautta.

Hallitus tukee aktiivisen vuoropuhelun kehittämistä kansalaisyhteiskunnan toimijoiden ja kansainvälisten rahoituslaitosten kesken.

Hallitus tukee kansainvälisiä pyrkimyksiä veropakolaisuuden, rahanpesun ja rikollisen toiminnan hillitsemiseksi.

Hallitus tukee sellaisten menettelytapojen kehittämistä, joilla edistetään sitä, että kansainväliset rahoitusvirrat tukevat kestävästä kehitystä ja edistävät Suomen globaalitavoitteita.

4. Haasteet ja linjaukset keskeisillä ulkoisen toiminnan lohkoilla

Ulkoasiainministeriö totesi vuoden 2001 selvityksessään globalisaatiosta: "Suomen on sekä kotimaisissa että ulkomaisissa arvioissa katsottu selviytyneen hyvin vuosituhatien vaihteen globalisoituvassa maailmassa. Suomen vahvuuksina on pidetty vakaata yhteiskuntaa, hyvää koulutustasoa ja kilpailukykyistä taloutta sekä korruption huomattavaa vähäisyyttä. Erityisesti on korostettu Suomen asemaa tietotekniikan kärkimaiden joukossa."

Tämä kehitys ei ole huomattavasti muuttunut, vaikka uhat ovatkin kasvaneet ja globaali kilpailu kiristynyt. Suomi sijoittuu vieläkin korkealle arvioissa talouden kilpailukykyistä, koulutustasosta, tietotekniikan levinneisyydestä, byrokratian vähäisyydestä, avoimuudesta, korruption vähäisyydestä ja luovuudesta. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion katsotaan olevan hyvä pohja menestyä globalisoituvassa maailmassa.

Demokratia, ihmisoikeuksien kunnioittaminen ja oikeusvaltion periaatteet, joita vahvistavat hyvä hallinto, kohtuullinen talouskasvu, sosiaalinen oikeudenmukaisuus,

korkea ympäristönsuojelun taso sekä toimivat markkinat ja vahva, toimiva kansalaisyhteiskunta, ovat pohjoismaisen hyvinvointivaltion peruspilareita. Pohjoismainen hyvinvointiajattelu perustuu sosiaalisen oikeudenmukaisuuden ja yhteisvastuun periaatteille, joiden edistäminen on edellyttänyt tehokasta tulonsiirtojärjestelmää, kattavaa veropohjaa, universaaleja hyvinvointipalveluja ja vahvaa kansalaisten tukea. Pohjoismainen hyvinvointivaltio on edesauttanut globalisaatiossa menestymistä.

Avoin ja oikeudenmukainen globaalitalous, jossa kansainvälisillä säännöillä luodaan ennustettavat ja mahdollisimman tasapuoliset kilpailuolosuhteet, on Suomelle tavoiteltava tila.

Hallituksen politiikka nojaa taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävään kehitykseen, ihmisoikeuksien kunnioitukseen ja tasa-arvon edistämiseen, jotka sisältyvät läpäisyperiaatteella ulkosuhdetoimintaan.

Hallituksen tavoitteena on sääntöpohjainen avoin talous, jota hallitus edistää kaikissa kansainvälisissä yhteyksissä.

4.1. Laaja-alainen turvallisuuspolitiikka ja konfliktien esto ja hallinta

Hallitus on turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossaan (VNS 6/2004) käsitellyt globalisaation yhteyksiä kansainväliseen ja Suomen turvallisuuteen ja esittänyt siltä pohjalta toimintalinjauksia. Selonteossa todetaan Suomen sisäisen ja ulkoisen turvallisuuden riippuvuuden laajasta kansainvälisestä tilanteesta voimistuneen globalisaation myötä. Keskeisinä turvallisuuteen vaikuttavina uhkina mainitaan terrorismi, joukkotuhoaseiden leviämisen ja käytön uhka, alueelliset konfliktit ja sotilaallinen voimankäyttö, järjestäytynyt rikollisuus, huumeet ja ihmiskauppa, taloudelliset ja teknologiset riskit, ympäristöongelmat, väestönkasvu, väestöliikkeet ja epidemiat.

Globalisaation myötä nämä globaalit ja kansallisvaltioiden rajat ylittävät turvallisuusongelmat saavat uusia muotoja, ne kytkeytyvät eri tavoin toisiinsa ja niiden vaikutukset välittyvät nopeammin ja laajemmalle alueelle, usein maailmanlaajuisesti. Välittömien globaalien turvallisuusongelmien taustalla on usein erilaisia tekijöitä köyhyydestä, eriarvoisuudesta, syrjäytymisestä ja valtioiden toimintakyvyn menetyksestä lähtien.

Turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko lähtee siitä, että turvallisuusongelmat on nähtävä laaja-alaisesti ja myös niihin vastaamisessa tarvitaan laaja-alaista yhteistyötä. Kokonaisvaltaisessa turvallisuuspolitiikassa voidaan käyttää monien politiikkalohkojen, kuten ulko-, turvallisuus-, kehitys-, kauppa-, ympäristö- ja ihmisoikeuspolitiikan keinoja yhdensuuntaisesti ja johdonmukaisesti. Tärkeä osa-alue on konfliktineston, siviili- ja sotilaallisen kriisinhallinnan ja konfliktinjälkeisen jälleenrakennuksen sekä pakolaisuuden käsitteleminen jatkumona, jossa konfliktin eri vaiheissa on käytettävissä tilanteeseen parhaiten soveltuva keinovalikoima.

Sekä siviili- että sotilaallisen kriisinhallinnan osalta tarvitaan globaaleihin ongelmiin vastaamisessa aiempaa nopeampaa ja joustavampaa toimintakykyä. Kehitystyötä tehdään ennen muuta Euroopan unionissa, jossa haasteena on siviili- ja sotilasvoimavarojen suunnittelu yhdessä riittävän varhaisessa vaiheessa. Nopean toiminnan kyvyn kehittämisessä uudella tavalla esille tulevat tilanteet, joissa sotilaallisen kriisinhallinnan voimavaroja ei tarvita lainkaan tai tarvitaan operaation tukitoimina, kuten kuljetuksissa kriisikohteeseen. Myös muut toimijat, erityisesti YK ja Nato, kehittävät edelleen omaa nopean toiminnan kykyään.

EU:n kriisinhallinnan päätavoite on globaalin turvallisuuden lisääminen. Ennen muuta tämä tarkoittaa toimintaa YK:n tukena monialaisten konfliktien ja nopeasti kärjistyvien humanitaaristen kriisien ratkaisemiseksi mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Unionin nopean valmiuden taisteluosastoja, jotka ovat täydessä toimintavalmiudessa vuonna 2007, voidaan käyttää tilanteen rauhoittamiseksi ja ihmishenkien pelastamiseksi, ennen kuin laajempi rauhanturvaoperaatio saadaan käynnistettyä.

Siviilikriisinhallinnan osalta poliisi, oikeusvaltio, pelastuspalvelu, siviilihallinto ja monitorointi ovat olleet EU:n painopistealueita. Siviilikriisinhallinnan päämääränä on edistää kriisialueiden kehitystä kohti demokratiaa, ihmisoikeus- ja oikeusvaltioperiaatteiden kunnioitusta, hyvää hallintoa sekä toimivaa kansalaisyhteiskuntaa. Konfliktien luonteen muutoksen vuoksikin tarve käsitellä sotilaallisen ja siviilikriisinhallinnan toimintoja kokonaisuutena on kasvanut.

Myös siviilikriisinhallinnan osalta nopean toiminnan valmiusryhmien kehittäminen alueellisten konfliktien lisäksi erilaisten katastrofitilanteiden käyttöön on käynnistynyt. EU:n pelastuspalveluvalmiuden osalta kootaan lyhyen varoitusaajan pelastuspalveluryhmiä.

Turvallisuuden vahvistaminen eriarvoisuutta ja syrjäytymistä vähentämällä tapahtuu parhaiten monenkeskisen yhteistyön ja kansainvälisen oikeuden vahvistamisen avulla. Kokonaisvaltaisen konfliktinesto- ja kriisinhallintapolitiikan keskeinen toimija Suomen kannalta on Euroopan unioni. Euroopan unionin turvallisuusstrategian mukaisesti pyritään tehokkaampaan monenkeskiseen yhteistyöhön uusiin turvallisuusongelmiin vastaamisessa. Maailmanlaajuisella tasolla Yhdistyneiden kansakuntien ja kehitysrahoituslaitosten yhteistyön kehittäminen on painopiste.

Alueelliset järjestöt kuten Euroopan neuvosto ja Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestö ovat omilla toimintaloikoillaan ja maantieteellisillä alueillaan arvokkaita. Tukemalla EU:n toiminnan kautta muiden alueiden yhteistoimintajärjestelyjä kuten Afrikan unionia Suomi voi niinkään edistää konfliktinhallintakapasiteetin kehittymistä.

Kokonaisvaltainen konfliktinesto ja kriisinhallinta vaatii erityisesti johdonmukaisuutta kunkin järjestön sisällä, työnjakoa ja kunkin järjestön vahvuudet huomioonottavaa yhteistyötä järjestöjen kesken sekä vahvempaa kykyä vastata uusiin maailmanlaajuisiin uhkisiin. Euroopan unionin turvallisuusstrategia ja ulkosuhteiden rahoitusinstrumenttien virtaviivaistaminen parantavat eri politiikkalohkojen toiminnan johdonmukaisuutta unionin vastatessa globalisaation hallinnan haasteisiin.

YK:n toimintaa tulee uudistaa niin, että YK-järjestelmän osat toimivat tehokkaasti ja samalla ovat yhteistyössä keskenään turvallisuuden lujittamiseksi ja globaalien ja paikallisten uhkatekijöiden havaitsemisessa ja niihin puuttumisessa mahdollisimman varhain. YK-järjestelmän, kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten ja kehitysavun antajamaiden parempi yhteistyö kenttätasolla antaa suuremmat mahdollisuudet vaikuttaa maatasolla sellaiseen epäterveeseen kehitykseen, jolla voi olla uhaksi turvallisuudelle. Kansainvälisten järjestöjen yhteistyöhön kohdistuva vaatimus palautuu myös kansallisen politiikan johdonmukaisuuden parantamiseen.

Ennaltaehkäisy samoin kuin konfliktien jälkihoito vaatii usein humanitaarista apua ja taloudellisia avustustoimia, mistä syystä ennen muuta YK:n talous- ja sosiaalineuvoston ja Maailmanpankki-ryhmän yhteistyötä turvallisuusneuvoston kanssa tulee parantaa. Lähtökohtana on kunkin toimijan roolien selkiyttäminen ja sihteeristöjen yhteistyön edelleen parantaminen.

Uusien toimintatapojen kehittäminen ennaltaehkäisyn ja kokonaisvaltaisen sekä

johdonmukaisen toiminnan haasteisiin lähtee valtioiden vastuusta omasta kehityksestään ja kansalaistensa hyvinvoinnista, kansainvälisen oikeuden vahvistamisesta rankaisemattomuuden kulttuurin hävittämiseksi laajamittaisissa ihmisoikeusloukkauksissa, oikeusvaltioperiaatteen ja hyvän hallinnon vahvistamisesta niin yksilöiden kuin yritystenkin menestysedellytysten luomiseksi, teollisuusmaiden tuesta köyhyyden poistamiselle ja kasvun edistämiseksi.

Suomella on hyvät mahdollisuudet etsiä sellaisia toimintamalleja, jotka edistävät YK:n vuosituhajulistuksen tavoitteiden edistämistä, ja samalla yhdistävät konkreettiseksi hankkeiksi Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perinteen ja kansalliset vahvuudet. Esimerkkejä tuloksellisista toimintamalleista ovat Suomen toiminta YK:n sihteeristön oikeusvaltiota edistävän toimintakyvyn vahvistamiseksi, hallitusten, yritysten ja kansalaisyhteiskunnan yhteistoiminnan edistäminen YK:n tietoyhteiskuntahuippukokouksessa, turvallisuusneuvoston uusien vaihtuvien jäsenten perehdyttämisen tukeminen vuosittaisissa tapahtumissa, sosiaalisen ja ympäristöulottuvuuden vahvistaminen Maailmanpankin toiminnassa erityisrahaston toiminnan kautta sekä tuki YK:n ympäristöohjelman (UNEP) toimille arvioida sotilaallisten konfliktien ympäristövaikutuksia.

Hallitus painottaa laajan turvallisuuden käsitettä ja yhteistä vastuuta turvallisuushaasteisiin vastaamisessa.

Hallitus pitää tärkeänä, että suojeluvastuu heijastuu YK:n turvallisuusneuvoston toiminnassa.

Hallitus pitää tärkeänä vahvistaa EU:n toimintakykyä globaalien turvallisuuden edistämisessä unionin laajan keinovalikoiman avulla. Unionin konfliktinestokykyä kehitetään aktiivisesti kokonaisuutena. Unionin toiminnan johdonmukaisuuteen eri foorumeilla ja erityisesti EU-YK-yhteistyön kehittämiseen kiinnitetään erityistä huomiota.

Hallitus edistää konfliktien ennalta ehkäisystä kriisien jälkihoitoon ja kehitystoimintaan ulottuvan kriisinhallinnan jatkumon toteuttamista monenvälisessä toiminnassa niin, että kansainväliset järjestöt toimivat saumattomasti ja johdonmukaisesti. Erityisen tärkeää on YK-järjestelmän ja kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten yhteistyön vahvistaminen edelleen.

Hallitus kehittää omaa kykyään vastata monitahoisten kriisien hoitoon eri toimintasektoreiden toimenpiteiden jatkumolla. Kriisinhallintaa käsitellään kokonaisuutena. Kansallisia voimavaroja kehitetään laaja-alaisesti uusiin turvallisuusongelmiin vastaamiseksi entistä nopeammin ja joustavammin. Kehityksen ja turvallisuuden välistä yhteyttä edistetään konkreettisin toimin. Hallitus panostaa uusina toimintamuotoina mm. oikeusvaltion rakentamiseen sekä konfliktien ympäristövaikutusten arviointiin ja korjaamiseen.

4.1.1. Terrorismin vastainen toiminta

Globalisaatio on avannut uusia mahdollisuuksia terroristiryhmien ja -järjestöjen verkostoitumiselle. Terroristiryhmien keskinäiset yhteydet, kansainväliset rahoitusvirrat ja logistinen tuki ovat lisääntyneet merkittävästi. Kansallismielinen, valtiomuodostukseen pyrkivä terrorismi on antanut viime vuosikymmeninä sijaa uskonnollisesti motivoitulle terrorismille. Monet nykyisin vaikuttavat terroristiryhmät toimivat vailla selkeää poliittista ohjelmaa. Globaalisti toimiva suuren tuhovaikutukseen pyrkivä uusi terrorismi liitetään usein ääri-islamististen ryhmien

verkostoon, jonka tunnetuin ilmentymä on Al-Qaida. Myös terrorismin ja järjestäytyneen rikollisuuden kytkennät voivat lisääntyä, ja joukkotuhoukseiden joutuminen terroristien käsiin on vakava huolen aihe.

Uudenlaisen terrorismin vastainen toiminta on haaste globalisaation hallinnalle. YK on luonut yleiset oikeudelliset puitteet terrorismin torjunnalle. Suomi on ratifioinut kaikki kaksitoista YK:ssa valmisteltua terrorisminvastaista yleissopimusta ja osallistuu vireilläoleviin neuvotteluihin. EU:n kautta Suomi edistää YK:n piirissä laadittujen terrorisminvastaisten yleissopimusten ja pöytäkirjojen mahdollisimman laajaa ratifioimisesta ja tehokkaalla täytäntöönpanoa. Terroritekoihin syyllistyneiden saattaminen oikeudelliseen vastuuseen teoistaan on yksi keskeisimmistä terrorisminvastaisen kansainvälisen yhteistyön alueista. YK:n terrorisminvastaiset yleissopimukset luovat pohjan yhdenmukaisille kriminalisoinneille valtioiden sisäisessä lainsäädännössä.

Terroritekojen ennaltaehkäiseminen, mm. joukkotuhoukseiden leviämisen estäminen ja terrorismin rahoituksen vastaiset toimet ovat tulleet tärkeämmiksi. Laajemmin ymmärrettynä ennaltaehkäisevät toimet koskevat puuttumista terroristista väkivaltaa suosiviin ja ylläpitäviin tekijöihin. Kestävät tulokset terrorismintorjunnassa edellyttävät, että otetaan huomioon myös ne poliittiset, taloudelliset ja yhteiskunnalliset olosuhteet ja puututaan niihin syihin, jotka aiheuttavat katkeruutta ja ruokkivat äärimmäisiä ideologioita ja terrorismia poliittisen vaikuttamisen muotona.

Suomen osallistuminen kansainväliseen yhteistyöhön terrorismin torjumiseksi pyrkii yhtäältä vähentämään terrorismin viimeaikaisen kehityksen luomia uhkia, toisaalta vaikuttamaan siihen, että kansallisissa ja kansainvälisissä toimissa terrorismin torjumiseksi kunnioitetaan ihmisoikeuksia ja perusvapauksia, oikeusvaltion periaatteita ja tilanteen niin vaatiessa humanitaarista oikeutta. Terrorismin torjunnan nimissä ei saa kohdistaa väkivaltaa siviiliväestöön. Ihmisoikeudet koskevat kaikkia henkilöitä, myös niitä, jotka ovat syyllistyneet terroritekoihin tai joita epäillään niistä.

Syyskuun 2001 terrori-iskujen jälkeen YK:n turvallisuusneuvosto on ottanut merkittävän roolin erityisesti terrorismin rahoituksen vastaisissa toimissa ja terrorisminvastaisten sitoumusten täytäntöönpanon valvonnassa. Myös ETYJ, Euroopan neuvosto, NATO/EAPC, OECD ja lukuisat alueelliset järjestöt ovat aloittaneet omat terrorismin vastaiset ohjelmansa. G7/8 on toiminut aktiivisena toimien edistäjänä, erityisesti terrorismin rahoituksen estämiseksi.

EU:n turvallisuusstrategiassa terrorismi määritellään yhdeksi avainuhaksi. Madridin pommiskut 11.3.2004 johtivat EU:n sisäisen turvallisuustyön tehostamiseen entisestään. Operatiivista yhteistyötä ja lainsäädäntötoimia on edistetty erityisesti rajavalvonnan, meri- ja lentoturvallisuuden, poliisiyhteistyön, pelastuspalvelun, asiakirjaturvallisuuden, tietoturvan ja tiedustelutietojen vaihdon alalla. Erityistä huomiota on kiinnitetty terrorismin rahoituksen estämiseen ja terroristien värväystoimintaan. Samalla on tehostettu terrorismin vastaisen toiminnan integrointia osaksi kaikkea ulkosuhdetoimintaa.

Kehitysmaat tarvitsevat tukea terrorismin vastaisen toimintakyvyn luomiseksi ja vahvistamiseksi, mm. lainsäädännön, rajavalvonnan ja rahoitustarkastuksen aloilla. YK:n terrorismin vastainen komitea (Counter Terrorism Committee, CTC) koordinoi tätä avustustoimintaa, johon mm. EU ja sen jäsenmaat osallistuvat.

Hallitus toimii terrorisminvastaisten YK:n yleissopimusten ja pöytäkirjojen laajan ratifioinnin puolesta ja myötävaikuttaa vireillä olevien neuvottelujen loppuunsaattamiseen.

Suomi osallistuu terrorisminvastaisen toiminnan tehostamiseen EU:ssa keskeisinä aloina tiedonvaihdon tehostaminen, yhteisten uhka-arvioiden laatiminen ja yhteistyön kehittäminen kolmansien maiden kanssa.

Hallitus vaikuttaa ennaltaehkäisevästi niihin olosuhteisiin, jotka ovat suotuisia terrorismin kasvulle.

Hallitus painottaa pitkäjänteisen kansainvälisen yhteistyön ja ihmisoikeuksien kunnioittamisen merkitystä terrorismin torjumisessa.

Hallitus tukee YK:n terrorismin vastaisen komitean (CTC) työtä ja osallistuu EU:n puitteissa ja kahdenvälisesti avustustoimintaan kehitysmaiden terrorisminvastaisen toimintakyvyn luomiseksi.

4.1.2. Asevalvonta

Joukkotuhoukseiden leviäminen yhdistettynä terrorismiin muodostaa yhden merkittävimmistä turvallisuusuhista. Joukkotuhoukseiden leviämisen ja käytön uhka on nyt todellisempi kuin aiemmin. Valtioiden käyttäytymistä on voitu - ainakin tiettyynajaan - säädellä kansainvälisin sopimuksin, mutta käytössä ei ole riittäviä keinoja ydinaseiden leviämisen estämiseksi ei-valtiollisten toimijoiden käsiin. Kaupan vapautuminen ja teknologian ja tietämyksen saatavuus ovat johtaneet siihen, että aseiden, myös joukkotuhoukseiden kehittäminen ja laiton kauppa ovat helpottuneet.

Ydinasevaltojen käytössä olevien ydinaseiden määrä on vähentynyt, mutta niiden tuhovoima on lisääntynyt. Ydinase- ja ohjusteknologialla käydään myös kasvavassa määrin laitonta kauppaa. Ydinaseiden lisäksi biologisten ja kemiallisten aseiden uhka sekä riski radiologisten aineiden joutumisesta väärin käsiin on kasvanut, ja ne muodostavat ydinaseita todennäköisemmän ja tuhovoimaisemman aseennäköisemmän terrorismille. YK on monivuotisella toiminnalla hankkinut arvokkaan joukkotuhoukseiden tutkintakapasiteetin.

Keskeinen asevalvonnan hallintaongelma on, että joukkotuhouksia säätelevien sopimusten uskottavuus ei ole riittävä. Heikon uskottavuuden taustalla on sekä sopimukseen sitoutuneiden maiden vähäinen määrä sekä sopimusjärjestelmän heikkous. Sopimusten ulkopuolella on merkittävä määrä joko joukkotuhouksia kehittäviä tai siihen pyrkiviä valtioita. Samalla sopimusjärjestelmien valvonnassa ja todentamisessa on puutteita. Myös ydinasevalloilla on selkeä vastuu nykyisten sopimusten uskottavuuden vahvistamisesta.

Aseproliferaation estämiseksi tarvitaan monenkeskistä sopimusjärjestelmää vahvistavaa ja täydentävää konkreettista toimintaa (esim. Global Partnership, Proliferation Security Initiative, PSI). Vientivalvonnalla on olennainen rooli, kun pyritään estämään globalisaation myötä kasvanutta riskiä aseiden ja asetietämyksen kulkeutumisesta väärin käsiin.

Näiden aseiden lisäksi turvallisuusuhan muodostavat myös pienaseet. Valtaosa nykyisten konfliktien uhreista on siviilejä, naisia ja lapsia. Näiden kohtaloksi koituvat usein pienaseet. YK pyrkii kitkemään laitonta kauppaa pienaseita koskevalla toimintaohjelmalla. Tärkeänä tavoitteena on sopia kansainvälisistä asekauppaa koskevista säännöistä. Parhaillaan esillä on kansalaisjärjestöjen käynnistämä aloite asenkauppaa sääntelevän kansainvälisen sopimuksen (Arms Trade Treaty, ATT) aikaansaamiseksi. Suomi edistää globaalitason periaatteiden laatimista, joka voisi johtaa puitesopimukseen laillisen kaupan valvonnan sääntelemiseksi ja laittoman kaupan estämiseksi osana YK:n käynnistämää pienaseprosessia.

Hallitus osallistuu monenkeskisten joukkotuhousoseiden leviämistä koskevien sopimusten ja muiden yhteistyöjärjestelyjen toimeenpanon tehostamiseen ja noudattamisen valvontaan. Ydinsulkusopimuksen (NPT) seurantakonferenssissa Suomi edellyttää aikataulun laatimista ydinaseriisunnalle.

Hallitus edistää EU:n vahvaa roolia ja vastuuta monenkeskisten velvoitteiden toimeenpanon edistämisessä mm. unionin oman joukkotuhousosestrategian avulla.

Hallitus pitää tärkeänä kehitysmaiden tukemista, jotta ne voivat sitoutua kansainvälisiin asevalvontavelvoitteisiin. Pienasekysymykset pyritään sisällyttämään osaksi kehitysyhteistyön ja siviilikriisinhallinnan hankkeita.

Hallitus tukee YK:n joukkotuhousoseisiin liittyvän tutkintakapasiteetin pitämistä ajan tasalla.

Hallitus toimii aloitteellisesti pienaseiden leviämisen estämiseksi edistämällä kansainvälisiä asevientisääntöjä ja kansainvälistä asekauppaa koskevia järjestelyjä, ml. aloitetta asekauppaa koskevan yleissopimuksen (ATT) aikaansaamiseksi sekä ehdotuksia asekauppaa koskevan kansainvälisen verotusmuodon kehittämiseksi.

Hallitus edistää kotimaisten valmiuksien parantamista vientivalvonnan alalla. Valvonnassa tulee myös kiinnittää huomiota nykyistä laaja-alaisemmin kaksikäyttötuotteiden kauttakulkumahdollisuuteen.

4.1.3. Oikeusvaltion, demokratian ja ihmisoikeuksien edistäminen

Demokratia on tänä päivänä levinnyt laajemmalle kuin koskaan. Yleisestä kehityssuunnasta huolimatta demokratian puutetta esiintyy edelleen rinnan turvattomuuden, ihmisoikeuksien loukkausten ja taloudellisen kehityksen hitauden, jopa taantumien ja syrjäytyminen kanssa. Vahva oikeusvaltio, hyvä hallinto, ml. ihmisoikeuksien kunnioittaminen ovat edellytyksiä myös taloudellisen toimeliaisuuden vahvistumiselle. Demokratian kehittyminen on siten tärkeä osa myös maiden pääsyssä globalisaatiosta hyötyvien joukkoon. Kansallisella tasolla globalisaation hallinta edellyttää hyvää hallintoa, oikeusvaltion periaatteiden, demokratian, ihmisoikeuksien ja tasa-arvon kunnioitusta. Hyvän hallinnon perusedellytys on avoimuus ja läpinäkyvyys. Hyvästä hallinnosta ja puolueettomasta oikeuslaitoksesta on tulossa merkittäviä tekijöitä myös kansainvälisissä suhteissa.

Kansainvälinen yhteisö sitoutuessaan kansainvälisiin kehitystavoitteisiin sekä teollisuus- ja kehitysmaiden väliseen kumppanuuteen lupautui noudattamaan hyvää hallintoa ja oikeusvaltioperiaatetta niin kansallisella kuin kansainvälisellä tasolla.

Ihmisoikeuksien kannalta globalisaatio on sekä riski että uusia vaikutustapoja antava mahdollisuus. Globalisaation mukanaan tuoma varallisuus ja hyvinvointi ovat nostaneet ihmisiä köyhyydestä, erityisesti Kiinassa ja Intiassa, ja parantaneet vaurastuneen väestönosan taloudellisia ja sosiaalisia mahdollisuuksia. Tiedonkulun nopeus ja avoimuus lisäävät demokratiakehityksen mahdollisuuksia ja tekevät ihmisoikeusrikkomusten salaamisen ja vähättelyn vaikeaksi. Tietoisuus loukkauksista on lisääntynyt ja se auttaa niihin puuttumista.

Kansalaisyhteiskunnan toimijoiden kansallinen ja kansainvälinen verkottuminen on ihmisoikeuksien kannalta tärkeää. Edellytys kansalaisyhteiskunnan syntymiselle on, että kaikilla on mahdollisuus osallistua julkisiin päätöksentekoprosesseihin jo paikallistasolla.

Hallituksen tavoitteena on ihmisoikeustoimijoiden tukeminen ja kansalaisyhteiskunnan osallistumismahdollisuuksien parantaminen myös kansainvälisellä tasolla, esimerkiksi YK:ssa.

Globalisoitumisen keskeinen riski on eriarvoistuminen sekä maiden välillä että niiden sisällä. Globalisaation vauhdittama ihmisten liikkuminen pitää kielteisenä piirteenä sisällään lisääntyneen ihmiskaupan, joka loukkaa vakavasti erityisesti naisten ja lasten oikeuksia. Sinänsä myönteistä tiedonvälityskyvyn lisääntymistä voidaan käyttää myös ongelmallisiin tarkoituksiin kuten uskonnollisten ja etnisten ryhmien välisten ristiriitojen ja konfliktien lietsomiseen.

Naisten oikeudet, naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy ja sukupuolten tasa-arvon edistäminen ovat keskeisellä sijalla Suomen ihmisoikeuspolitiikassa sekä kehitysyhteistyössä. Monenkeskisessä toiminnassa erityisiä painopistealueita ovat naisten ja tyttöjen ihmisoikeudet, mm. seksuaali- ja lisääntymisoikeuksien edistäminen, naisiin kohdistuvan väkivallan poistaminen, naisten ja tyttöjen koulutuksen korostaminen sekä naisiin kohdistuvia globalisaation vaikutuksia koskevat kysymykset. Lisäksi on korostettu naisten taloudellisia oikeuksia kuten yhtäläistä oikeutta maahan ja perintöön. Kehitysyhteistyössä Suomi tukee tasa-arvon edistämistä Pekingin naisten maailmankonferenssin toimintaohjelman mukaisesti.

Olennaista on, että myös mm. naisilla ja eri vähemmistöryhmiin kuuluvilla on todellinen ja tasa-arvoinen mahdollisuus saada oikeutensa toteutetuiksi oikeuslaitoksen ja hallinnon piirissä. Korruptio vaikuttaa usein pahiten haavoittuvimmassa asemassa olevien ihmisoikeuksiin.

Ihmisoikeudet lukeutuvat hallituksen ulko- ja turvallisuuspolitiikan painopisteisiin. EU on Suomen ihmisoikeuspolitiikan keskeinen vaikutuskanava. Hallitus tukee YK:n keskeistä asemaa yleismaailmallisten ihmisoikeuksien edistämässä samoin kuin Euroopan neuvostossa ja ETYJ:ssä tehtävää työtä. Ihmisoikeudet perustuvat kansainvälisten järjestöjen piirissä laadittuihin sopimuksiin. Globaaleilla ja alueellisilla järjestöillä on siten edelleen merkittävä rooli ihmisoikeusnormien toteutumisen valvonnassa eri maissa.

Suomen jäsenyys YK:n ihmisoikeustoimikunnassa 2005-2007 antaa meille mahdollisuuksia edistää erityisesti niitä ihmisoikeuspolitiikan prioriteetteja, jotka on määritetty keväällä 2004 hyväksytyssä valtioneuvoston selonteossa Suomen ihmisoikeuspolitiikasta. Näitä painopistealueita ovat naisten, lasten, vähemmistöjen ja alkuperäiskansojen oikeudet sekä lähivuosina myös vammaisten henkilöiden oikeudet.

Ihmisoikeustoimikunnan jäsenyyden aikana on myös tärkeää kehittää YK:n ihmisoikeusrakenteita siten, että ne pystyvät nykyistä tehokkaammin vastaamaan ajankohtaisiin ihmisoikeushaasteisiin. YK:n pääsihteerin on vedonnut voimakkaasti jäsenmaihin YK:n ihmisoikeusvaltuutetun aseman vahvistamiseksi, sekä ihmisoikeustoimikunnan aseman muuttamiseksi ihmisoikeusneuvostoksi.

Demokratian puute heijastuu myös työntekijöiden perusoikeuksien vaarantumisena. Työn ja työvoiman liikkuminen aiheuttavat paineita perustyönormien noudattamiselle. Työvoiman kilpailukykyä parannettaessa perustyönormeja ja työntekijöiden oikeutta järjestäytymiseen tulee kunnioittaa. Kansainvälisen työjärjestön toimintakyvyn ja -mahdollisuuksien tehostaminen, kuten ILO:n maailmankomissio on ehdottanut, on tältä kannalta tarpeen. Yritysten yhteiskuntavastuun ensisijaisesti omaehtoinen kehittäminen on tärkeä osa tätä ponnistusta. Köyhyyden vähentäminen tukee osaltaan perustyönormien noudattamista myös kehittyvissä maissa.

Inhimillisen turvallisuuden näkökulmasta yhteiskunnan heikoimmassa olevien päivittäinen turvallisuus on usein uhattuna mm. konfliktitien jälkitilanteissa sekä usein myös maissa, joissa on olennaisia puutteita demokratian ja oikeusvaltion toiminnassa. Esimerkiksi lasten asema aseellisissa konflikteissa, naisiin kohdistuva väkivalta sekä kaikkien kansalaisten pääsy terveyspalveluiden piiriin ovat inhimillisen turvallisuuden kannalta avainasioita. Ihmisoikeuspolitiikan keinojen lisäksi mm. pienaseiden saatavuuden rajoittaminen parantaa inhimillistä turvallisuutta.

Korruptio on kestävä kehityksen ja taloudellisen kehityksen kannalta haitallinen ilmiö, joka heikentää yhteiskuntien vakautta ja eettisiä arvoja. Suomi osallistui aktiivisesti neuvotteluihin YK:n korruptionvastaisen sopimuksen aikaansaamiseksi ja pyrkii jatkamaan kaikenlaisen korruption vastaista työtä joulukuussa 2003 allekirjoitetun sopimuksen mukaisesti muun muassa YK-järjestelmän puitteissa. Suomen kehitysyhteistyössä tuetaan hankkeita korruption kitkemiseksi ja kehitetään riittäviä lahjonnanvastaisia ohjeistoja.

OECD:n lahjonnan vastainen työryhmä monitoroi järjestön lahjonnan vastaisen yleissopimuksen noudattamista jäsenmaissa, kehittää lahjonnan vastaisia instrumentteja ja suhteita yleissopimuksen ulkopuolisiin maihin.

Ihmisoikeudet kuuluvat hallituksen ulkopoliittikan painopistealueisiin. Hallitus pitää tärkeänä, että globalisaation hallinta perustuu yleismaailmallisesti hyväksytyille arvoille ja ihmisoikeuksille. Työn ja työelämän ydinnormien sisältö tulee nähdä osana ihmisoikeuksia. Naisten oikeudet, tasa-arvo ja naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäisy ovat jatkossakin keskeisellä sijalla Suomen ihmisoikeuspolitiikassa.

Oikeusvaltion vahvistaminen, hyvän hallinnon edistäminen ja korruptionvastainen toiminta vahvistavat ihmisoikeuksien kunnioitusta ja demokratiaa samalla kun ne vahvistavat talouden toimintaedellytyksiä ja ihmisten mahdollisuuksia säälliseen työhön.

Suomi tukee kansainvälistä yhteistyötä kaikenmuotoisen lahjonnan vähentämiseksi ja erityisesti YK:n korruptionvastaisen sopimuksen toimeenpanoa.

Hallitus kiinnittää erityistä huomiota ihmisoikeusselonteon toimeenpanoon ulkosuhdetoiminnan eri osa-alueilla. Jäsenyys YK:n ihmisoikeustoimikunnassa 2005-2007 antaa erityisen mahdollisuuden edistää Suomen tavoitteita. Aktiivinen ihmisoikeuspolitiikka on perusteltua myös turvallisuuspolitiikan näkökulmasta.

Hallitus tukee demokratiakehitystä kaikilla tasoilla paikallisesta tasosta globaaliin.

Kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti hallitus pitää tärkeänä, että yritykset ulkomailla toimiessaan kiinnittävät huomiota ympäristön ohella myös ihmisoikeuksiin ja työntekijöiden perusoikeuksiin ja että työelämän perusoikeuksien kunnioittaminen on lähtökohtana tuotannon uudelleen sijoittumista koskeissa hankkeissa. Hallitus toimii Kansainvälisen työjärjestön toimintakyvyn vahvistamiseksi.

4.1.4. Kansainvälisen oikeusjärjestyksen kehittäminen

Sääntöihin perustuvan kansainvälisen järjestyksen turvaamiseksi on tärkeää kehittää niin kansainvälistä oikeutta kuin kansainvälisiä instituutioitakin uhkien ja tehtävien mukaisesti. Suomi on muiden EU-maiden tavoin sitoutunut kansainvälisen oikeuden vahvistamiseen ja kehittämiseen.

Valtioiden täysivaltainen tasa-arvo on kansainvälisen oikeusjärjestelmän peruskäsitteitä ja edelleen välttämätön lähtökohta määritettäessä valtioiden oikeuksia ja velvollisuuksia ja niiden lainkäyttövallan rajoja. Samalla kun valtioiden tosiasiallinen suvereenisuus on käynyt suhteellisemmaksi talouden kansainvälistyessä ja tietoliikenteen moninkertaistuessa, myös oikeudellinen suvereenisuus on muuttanut muotoaan ja saanut uusia tulkintoja. Sitoutuessaan kansainväliseen yhteistyöhön valtiot ovat vapaaehtoisesti luovuttaneet päätösvaltaa suvereenisuutensa piiriin kuuluvissa kysymyksissä. Merkittäviä suvereenisuuden rajoituksia on rakennettu sisään turvallisuusneuvoston toimivaltuuksiin, jotka neuvosto on viime vuosina ottanut aktiiviseen käyttöön.

Monenkeskiset valtiosopimukset ovat edelleen keskeisin sääntelymuoto, mutta samalla normintuotanto on hajautunut. Erilaiset suositukset, ei-sitovat käyttäytymissäännöt ja standardit samoin kuin yritysten vapaaehtoisuuteen perustuvat eettiset normit ovat lisääntyneet. Kansalaisjärjestöillä on ollut merkittävä rooli sekä tällaisten säännösten että myös monien valtioidenvälisen neuvotteluprosessien käynnistäjinä ja vauhdittajina.

YK:n turvallisuusneuvoston rooli on vahvistunut kansainvälisen oikeuden kysymyksissä. Neuvosto voi osaltaan antaa merkittävän panoksen erilaisten sitoumusten täytäntöönpanon valvonnassa. Vaikka turvallisuusneuvosto ei ole lähtökohtaisesti lakiasäättävä elin, sen sitovat päätökset muovaavat valtiokäytäntöä ja varsinkin YK:n peruskirjan tulkintoja. Ongelmia liittyy kuitenkin mm. siihen, että turvallisuusneuvosto on poliittinen elin, jonka menettelytavat ja päätöksenteko eivät ota huomioon avoimuus-, tasapuolisuus- tai oikeusturvanäkökohtia. Sen toimintatapoihin kohdistuu tältäkin osin paineita.

Erilaiset normintuotannon menetelmät voivat parhaimmillaan tukea toisiaan. Ei-sitovat järjestelyt ja periaatepäätökset sekä toimintaohjelmat voivat näyttää tietä myöhemmille sitoumuksille, joista sovitaan monenkeskisesti. Monenkeskisellä, kaikille avoimella valmisteluprosessilla on kuitenkin itseisarvo mm. osallistumisen, "omistajuuden" ja legitiimisyyden turvaajana.

Hallitus katsoo, että kansainvälisen oikeusjärjestyksen vahvistaminen ja sääntöpohjaisen yhteistyön kehittäminen vastaavat Suomen pitkän tähtäimen etuja ja edistävät kansanvaltaisuutta kansainvälisissä suhteissa.

Kansainvälisen oikeuden kehittämisessä hallitus korostaa monenkeskisten, kaikille avoimien neuvottelujen ja yleissopimusten samoin kuin niiden tehokkaan toimeenpanon merkitystä.

4.2. Kauppapolitiikka

Kaupan vapautumisella on oltava yhteisesti sovitut pelisäännöt. Monenvälinen järjestelmä takaa tässä kaikkein tasapuolisimman tuloksen, eivätkä suuret valtiot pääse sanelemaan ehtoja omien tavoitteittensa pohjalta, minkä alueelliset ja kahdenväliset kauppasopimukset saattavat mahdollistaa erityisesti kehitysmaiden vaikutusmahdollisuuksia rajoittavalla tavalla. On Suomen sekä myös kehittyvien maiden etujen mukaista, että monenkeskinen sääntöpohjainen kauppajärjestelmä ulottuu mahdollisimman laajalle.

Pienenä kansantaloutena Suomi on pitkälti riippuvainen ulkomaankaupasta. Mitä toimivammaksi tavaroiden ja palveluiden kauppa saadaan, sitä suuremmiksi lisääntyvät mahdollisuudet kaupan määrän kasvattamiseen, mikä taas puolestaan edesauttaa vaurauden ja hyvinvoinnin lisääntymistä. Ilman talouskasvua ei synny lisää jaettavaa eikä riittävää perustaa saavutetun hyvinvoinnin kasvattamiseksi.

Perinteisten kaupan esteiden asteittainen vähentyminen on nostanut esiin yhä enemmän markkinoiden sisäiseen sääntelyyn liittyviä ongelmia, joiden sisältö, määrä ja jakauma vaikuttavat globaaleihin kilpailuolosuhteisiin. Aiemmin ensisijaisesti sisäpolitiikan piiriin luettu sääntely on useilla sektoreilla kytkeytynyt kauppapolitiikkaan, laajentaen kauppapolitiikan asialistaa ja ulottuvuutta. Kansainvälisen kaupan instituutiot ovat monimutkaistuneet, syventyneet ja osittain myös alueellistuneet. Kauppapolitiikka perinteisenä, valtioiden rajoille sijoittuvia erityisesti tavarakaupan esteitä käsittelevänä toimintona (trade policy) on menettänyt merkitystään. Samalla laajemman, eri politiikkasektoreita koskevan sekä globaalitalouden toimintaan kokonaisuutena ubttuvan talous- ja kauppapolitiikan (external economic policy) merkitys on kasvanut.

Suomen ja muiden pohjoismaiden historia osoittaa että integroituminen kansainväliseen talouteen, ennen muuta ulkomaankaupan kautta, luo pohjaa taloudelliselle ja sosiaaliselle kehitykselle. Kehitysmaiden hallittu integroituminen maailmantalouteen nähdään niiden hyvinvoinnin edellytyksenä. Suomen ja muiden pohjoismaiden menestystarina on perustunut samalla myös vahvan ja kansanvaltaisen hyvinvointiyhteiskunnan kehittämiseen.

Osallistuminen kansainväliseen taloudelliseen vaihtoon edellyttää toimivia taloudellisia ja yhteiskunnallisia perusrakenteita, institutionaalisia valmiuksia ja kansainvälisesti kilpailukykyisen tuotannon luomista. Useimmille kehitysmaille nämä perusehdot menestymiselle avoimessa kansainvälisessä kilpailussa ovat vielä saavuttamatta. Siksi tietyn, väliaikaisen valikoivan erityiskohtelun hyväksyminen kaikkein köyhimmille kehitysmaille on tarpeen. Kehitysmaita on tarpeen tukea myös niiden kauppaneuvotteluvalmiuksien edistämisessä ja poliittisten reformin tukemisessa.

Maatalouskaupan sääntely on keskeinen kysymys kansainvälisen kauppajärjestelmän toimivuudessa. WTO:n Dohan kierroksella pyritään eroon erilaisista kauppaa vääristävistä tuista ja toisaalta luomaan edellytyksiä sille, että kaikkein köyhimpien maiden maataloustuotteilla olisi erityisjärjestelyjen turvin pääsy teollistuneiden maiden markkinoille.

Samalla kun maataloustuotteiden kauppaa maltillisesti avataan, tiedostetaan laajasti, että puhtaasti vapaiden markkinoiden ehdoilla toimivalla maataloustuotannolla ei olisi selviytymismahdollisuuksia. Täysin vapaa maataloustuotteiden kauppa hyödyttäisi lähinnä muutaman suuren viejamaan teollisuuslaitteita tuottajia - jalkoihin jäisivät perhevielijelmät niin etelästä kuin pohjoisestakin.

Kansainvälisissä maatalousneuvotteluissa on välttämätöntä löytää historiallinen kompromissi, joka toisaalta vähitellen lopettaa maatalousvientiä vääristäviä tukijärjestelmiä ja toisaalta mahdollistaa perheviljelyyn perustuvan maataloustuotannon niin kehitysmaissa kuin kehittyneissäkin maissa, ottaen erityisesti huomioon köyhimpien maiden tarpeet ylläpitää maaseutuväestön kannalta keskeistä elintarviketuotanto kaupan vapauttamisenkin oloissa. EU:n maatalouspolitiikkaa on kehitettävä WTO-yhteensopvaksi tavalla, joka yhdistää niin kuluttajan kuin tuottajan edut niin kehitysmaissa kuin kehittyneissäkin maissa.

Hallituksen perustavoite kauppapolitiikassa on tasapuolisen, syrjimättömän toimintaympäristön turvaaminen elinkeinoelämälle.

Monenkeskisen kauppajärjestelmän vahvistaminen ja sääntöihin perustuva kaupan vapauttaminen ovat keskeisiä keinoja tavoitteen saavuttamisessa. Hallitus katsoo, että on sekä Suomen että myös kehittyvien maiden etujen mukaista, että monenkeskinen sääntöpohjainen kauppajärjestelmä ulottuu mahdollisimman laajalle.

Kauppapolitiikan tulee myös tukea sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävästä kehityksestä.

Hallitus tukee kehitysmaiden integroitumista kansainväliseen kauppajärjestelmään tavalla, joka tukee niitä omien kehityspoliittisten päämääriensä saavuttamisessa. Hallitus myötävaikuttaa Euroopan unionissa siihen, että kehitysmaiden erityiset edut ja tarpeet otetaan mahdollisimman suuressa määrin huomioon WTO:n puitteissa käytävissä ns. kehityskierroksen kauppaneuvotteluissa.

Hallitus pyrkii helpottamaan kauppaa erityisesti kehitysyhteistyön kumppanimaiden kanssa. Hallitus rahoittaa kauppaan liittyvää teknistä apua ja tukee kehitysmaiden kansainväliseen ja kotimaiseen kauppaan liittyvien valmiuksien vahvistamista.

Hallitus näkee kaupan kehittämisellä olevan merkitystä köyhyyden vähentämisessä, ja tässä tarkoituksessa se edistää kauppakysymysten integrointia ja yksityisen sektorin toimintaedellytysten parantamista kehitysmaissa ja yksityisen sektorin parempaa kytkentää kehitysmaiden omiin kehityssuunnitelmiin. Hallitus on aloitteellinen kaupan ja köyhyyden suhdetta koskevan keskustelun edistämisessä OECD:ssä.

Hallitus pitää tärkeänä vaikuttaa perinteisen kauppapolitiikan ohella globaaliin ja Suomelle tärkeiden maiden sisäiseen sääntely-ympäristöön.

Hallitus kunnioittaa kunkin maan oikeutta määritellä itse oman kansainväliseen talouteen osallistumisensa asteen.

4.3. Kehityspoliitiikka

Kehityspoliitiikan avulla Suomi edistää oikeudenmukaisempaa ja tasapainoisempaa globalisaatiota YK:n vuosituhatjulistuksen tavoitteiden mukaisesti. Kehityspoliitiikan keinoin parannetaan kehitysmaiden taloudellisia, henkisiä ja institutionaalisia edellytyksiä toimia kansainvälisen yhteisön tasa-arvoisina jäseninä. Samalla Suomi edistää kansainvälisen järjestelmän kehittämistä siten, että kehitysmaiden vaikutusmahdollisuudet paranevat.

Globalisaation hyötyjen tasaisempi jakautuminen on myös Suomen etu. Suomen taloudelle on pitkällä tähtäimellä myös etua siitä, että kehitysmaat ja niiden asukkaat osallistuvat täysipainoisesti kansainväliseen talouteen tuottajina ja kuluttajina. Torjumalla riskejä kehitysmaissa Suomi edistää myös omaa turvallisuuttaan.

Suomen kehityspoliittiset linjaukset ovat jo 1990-luvulta lähtien olleet sisällöltään sopuosinnassa kansainvälisesti sovittujen tavoitteiden kanssa. Haasteita ovat politiikan johdonmukaisuuden lisääminen kehitysmaiden asemaan vaikuttavien politiikkalohkojen välillä, kehityspoliitiikan ja -yhteistyön vaikuttavuuden lisääminen sekä kehitysyhteistyöhön suuntautuvan rahoituksen lisääminen.

Hallituksen 5.2.2004 hyväksymä kehityspoliittinen ohjelma pyrkii vastaamaan näihin haasteisiin ja samalla lisäämään Suomen politiikan myönteistä vaikutusta kehitysmaiden mahdollisuuksiin osallistua globalisaation hyötyjen jakamiseen. Kehityspoliittisen ohjelman valmistelun yhteydessä luotiin pohjaa laajalle yhteistyölle viranomaisien kesken sekä laajemmin yhteiskunnassa kehityspoliittisten tavoitteiden toteuttamiseksi.

Suomen kehityspoliitiikan perustana on näkemys siitä, että köyhyyden vähentämisen perusta on talouskasvu, jonka moottorina yksityinen sektori toimii, sekä tasavertaisuutta edistävässä tulonjaossa. Kehityspoliitiikka vahvistaa taloudellisen

toiminnan edellytyksiä kehitysmaissa pitkällä aikavälillä yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa. Suomen tukea kehitysmailla ohjaavat yhteistyömaiden omat köyhyyden vähentämisohjelmat. Niiden tukemisen kautta varmistetaan, että Suomen panokset kanavoituvat yhteistyömaiden itsensä johtamiin kehitysprosesseihin.

Monterreyn kehitysrahoituskonferenssissa 2002 saavutettiin yhteisymmärrys ns. laajan kehitysrahoituksen käsitteestä: kotimaiset julkiset ja yksityiset rahavirrat, suorat ulkomaiset investoinnit ja muut ulkomaiset yksityiset rahavirrat, kauppa, virallinen kehitysapu ODA sekä velkahelpotukset muodostavat kehitysrahoituksen kokonaisuuden. YK:n johtoasemaa globaalissa taloudellisessa järjestelmässä (global economic governance) vahvistetaan, laajennetaan ja tiivistetään kehitys- ja siirtymätalousmaiden osallistumista kansainväliseen taloudelliseen päätöksentekoon ja normien asetantaan. Tärkeä aihe on myös ns. globaalien julkishyödykkeiden kehittäminen.

Käytettävissä olevien arvioiden mukaan tarvitaan vähintään 50 miljardia dollaria lisää kehitysrahoitusta vuodessa, jotta kaikki maat pystyisivät täyttämään vuosituhannen kehitystavoitteet vuoteen 2015 mennessä.

Hallitus on sitoutunut kehitysyhteistyömäärärahojen kasvattamiseen hallituskauden aikana noin 220 miljoonalla eurolla. Lisäys tarkoittaa, että nykyisillä BKTL-arvioilla n. 0,44 prosentin BKTL-osuus saavutetaan vuonna 2007. Hallitusohjelman mukaisesti YK:ssa sovittuun 0,7 prosenttiin päästään vuoteen 2010 mennessä, yleinen talouskehitys kuitenkin huomioon ottaen. EU on edennyt hyvin Barcelonan huippukokouksessa asettamansa ODA-velvoitteen saavuttamisessa ja valmistelee uutta, kunnianhimoisempaa keskipitkän ajan tavoitteen hyväksymistä.. EU:n ODA-keskiarvon nostaminen luo painetta jäsenmaille nostaa omaa tasoaan.

Huomattava osuus Suomen antamasta avusta kanavoidaan EU:n kautta Euroopan yhteisön kehitysapuna. Yhteisö ja sen jäsenvaltiot toimittavat yhdessä 55 prosenttia kaikesta kansainvälisestä avusta. Yhteisön osuus em. kokonaisuudesta on viidennes. Yhteistyömaissa jäsenmaat ja yhteisöavun toimeenpanosta vastaava komissio vastaavat kukin omista ohjelmistaan. Suomi on pyrkinyt edistämään yhteisön avun ja jäsenvaltioiden kahdenvälisen avun koordinaatiota ja täydentävyyttä sekä eri politiikkalohkojen välistä koherenssia.

Kehitysyhteistyö muodostaa Suomelle ja suomalaisille tärkeän kosketuspinnan kehitysmaihin ja on siten osa globalisaation myönteisiä vaikutuksia. Kehitysyhteistyö on tarjonnut 1960-luvulta lähtien mahdollisuuksia työskennellä kehitysmaissa tai muulla tavoin oppia ja kokea toisenlaisten kulttuurien ja elinympäristöjen vaikutuksista. Kehitysyhteistyön kautta saamme vastaisuudessakin tietoa kehitysmaiden todellisuudesta myös omien ratkaisujemme ja kansainvälisen yhteistyömme taustaksi. On tärkeää kiinnittää tulevaisuudessakin huomiota työmuotojen kehittämisessä siihen, että suomalaisten kanssakäyminen kehitysmaissa säilyy kehitysyhteistyön osana.

Kansainvälisen kehitysyhteistyön kasvattamisen rinnalla köyhien maiden velkahelpotukset ovat tärkeä keino kehitysrahoituksen kasvattamiseen. Suomen tuleekin kiinnittää erityishuomiota kehitysmaiden velkakysymyksen ratkaisuun edistämällä HIPC-velkahelpotusohjelman tehokasta toimeenpanoa. On myös tärkeää, että Suomi edistää kansainvälistä keskustelua HIPC-ohjelmaa pidemmälle menevien velkahelpotustoimenpiteiden tarpeellisuudesta ja keinoista. Suomi tukee myös Maailmanpankin ja IMF:n ehdotusta uudeksi kehitysrahoituksen viitekehykseksi, jonka tavoitteena on tukea kehitysmaiden pitkän aikavälin velkakestävyyttä. Suomen kokonaisvaltaisena tavoitteena on edistää toimenpiteitä, joiden avulla kehitysmaiden velkataakka vähennetään kestäväälle tasolle YK:n vuosituhannen kehitystavoitteiden näkökulmasta.

YK:n vuosituhanneen kehitystavoitteet ja tasapuolisemman globalisaation aikaansaaminen edellyttävät myös uusia kehitysrahoituskeinoja, jotka tulevat nykyisten sitoumusten lisäksi. Kehitysrahoitukseen on esitetty uusia lähteitä kuten yksityissektorin rahoitus, globaalilotto ja Iso-Britannian ehdottama International Financial Facility (IFF). Suomen hallitus on pitänyt esillä globaaliloton toimeenpanoedellysten tutkimista Maailman lottojärjestön piirissä. Ulkomailla työskentelevien kehitysmaiden kansalaisten kotimaahansa toimittamat maksulähetyksillä on myös merkittävää vaikutusta kehityksen rahoituksessa.

IFF on rahoitusmekanismi, jonka tavoitteena on saada kansainvälisten rahamarkkinoiden kautta vuosittain aina vuoteen 2015 asti ylimääräiset 50 miljardia dollaria kansainvälistä apua. Iso-Britannian hallituksen ideana, että määrärahoja olisi tarjolla kaikille niille maille, jotka sitoutuvat köyhyyden vähentämiseen ja hyvään hallintoon. Rahoitusmekanismi perustuu velkakirjoihin (bonds), jotka maksetaan takaisin tulevista apuvirroista. Yhtenä testinä mekanismin käytöstä ollaan viemässä eteenpäin Iso-Britannian IFFI (International Finance Facility for Immunization) -aloitetta Ranskan tuella, jossa haetaan etupainotteista rahoitusta massiiviseen rokotuskampanjaan.

On myös ehdotettu erilaisia maailmanlaajuisia veroja, kuten esimerkiksi valuutanvaihtoveroa, hiiliveroa tai asekauppaa koskevaa verotusta. Erääksi mahdolliseksi tulolähteeksi on myös esitetty kansainvälisen lentoliikenteen matkustajamaksun tai lentoliikenteen polttoaineveron perimistä. Näiden toteuttaminen on poliittisesti haasteellista, koska ne vaativat laajaa kannatusta. Historiallisesti tarkasteltuna yhteisvastuun lisääntyminen yhteisöjen ja valtioiden tasolla on usein kuitenkin johtanut myös yhteisen verotusjärjestelmän kehittymiseen. On tärkeää edistää kansainvälistä keskustelua maailmanlaajuisen tulonlähteiden mahdollisuuksista ja muodoista kehitysrahoituksen lähteenä.

Hallitus edistää oikeudenmukaisempaa ja tasapainoisempaa globalisaatiota myös kehityspoliittikan keinoin ja edistämällä kehitysmaiden vaikutusmahdollisuuksia.

Kehityksen edistäminen ja köyhyyden vähentäminen ovat hallituksen ulkosuhteiden painopistealueita.

Hallitus vahvistaa sitoumuksensa vuosituhatjulistuksen tavoitteiden saavuttamiseen, mistä syystä on tärkeää, että Suomi saavuttaa 0,7 prosentin BKT- tavoitteen. Hallitus raportoi - soveltuvin osin yhteistyössä EU-kumppaneiden kanssa - Suomen panoksesta vuosituhanneen kehitystavoitteiden saavuttamisessa.

Hallitus panostaa kehityspoliittisen ohjelman toimeenpanoon ja arvioi jatkuvasti toimeenpanon onnistumista.

Hallitus osallistuu kehitysmaiden velanhoito-ohjelmien tehokkaaseen ja nopeaan toteutukseen niin kansainvälisissä rahoituslaitoksissa kuin kansallisesti ja kiinnittää erityistä huomiota köyhimpien kehitysmaiden velkakestävyyteen. Hallitus edistää myös kansainvälistä keskustelua HIPC-ohjelmaa pidemmälle menevien velanhelputustoimenpiteiden tarpeellisuudesta ja keinoista.

Hallitus osallistuu rakentavasti uusia kansainvälisiä veromuotoja ja muita kehitysrahoituslähteitä koskevaan kansainväliseen valmistelutyöhön.

4.4. Pääomaliikkeet

Pääomaliikkeiden säännöstelyn purkaminen teollisuusmaissa ja informaatioteknologian kehitys on tehnyt rajat ylittävistä valuuttaliikkeistä yhden globalisaation näkyvimmistä ilmenemismuodoista. Vapaat pääomaliikkeet ovat merkittävä mahdollisuus globaalissa taloudessa, sillä ne mahdollistavat investointien tehokkaan kohdentumisen valtioiden rajoista riippumatta. Vapaat pääomaliikkeet ovat myös haaste, sillä valtioiden on kilpailtava pääomista ja investoinneista, sopeutettava talouspolitiikkaansa ja kehitettävä suotuisaa investointi-ilmastoa.

Suomen oman kilpailukyvyyn säilyttämisen näkökulmasta sen olisi kyettävä turvaamaan investoinnit koti- tai ulkomaisista lähteistä sellaisille korkeaa teknologiaa ja osaamista vaativille aloille, joilla aiomme menestyä. Ulkomaisten investoijien kiinnostuksen lisääminen ja hyvien toimintaedellytysten varmistaminen on osa julkisen vallan toimintaa.

Kattava monenkeskinen ulkomaisia investointeja koskeva sopimus olisi kaikkien maiden etujen mukainen ja parempi kuin nyt kasvava monentasoisten ja -kaltaisten kahdenvälisen sopimusten viidakko. Kokemukset aikaisemmista sopimushankkeista kuitenkin osoittaa toteuttamiskelpoiseksi vain sellaista järjestelyä joka tasapuolisesti ottaa huomioon eri osapuolten etuja ja tarpeita ja kunnioittaa muilla foorumeilla luotuja, mm. työelämää ja ympäristöä koskevia normeja. Kaikkien osapuolten hyväksymällä kansainvälisellä foorumilla olisi luotava julkisen, yksityisen sektorin, ja työntekijöiden edut tasapuolisesti huomioiva kehitysketju ulkomaisille suorille investoinneille, kuten ILO-komission raportissa ehdotetaan.

OECD:llä on tärkeä rooli globalisaation ja kansainvälisten investointien analysoinnissa ja sääntelyssä, mikä liittyy läheisesti Maailman kauppajärjestön työhön. OECD:n monikansallisten yritysten toimintaohjeet (Guidelines for Multinational Enterprises) muodostavat ainoana globaalisesti sovellettavina käyttäytymissääntöinä toimintaohjeet luontevan vertailupohjan yritysten hyvälle toiminnalle noudattaen sijoittautumismaan kansallisia säädöksiä ja toimintatapoja. Yritysten hyviä hallintotapoja pyritään ohjaamaan yritysoikeuslainsäädännöllä, pääomaliikkeiden ja palvelumaksujen säännöstöllä.

OECD:n yhteydessä toimiva Financial Action Task Force (FATF) on kehittynyt maailman johtava toimielin rahanpesun ja terrorismin vastaisessa taistelussa kehittämällä niihin kansainväliset standardit ja painostuskeinot. Instrumenttien kehittämistä jatketaan perinteisen pankkisektorin ulkopuolisen rahaliikenteen kautta tapahtuvan rahanpesun ja terrorismirahoituksen torjumiseksi.

Globalisaation eräs ilmenemismuoto on kilpailu monikansallisten yritysten sijaintipaikoista sekä sijoituspääomista epäreilulla verokilpailulla. Vaarana on liikkuvien veropohjien kapeneminen korkeamman verotuksen maissa sekä kauppa- ja investointivirtojen vääristyminen. Yhteiset toimenpiteet verotuksen transparenssin lisäämiseksi ja haitallisten verokäytäntöjen poistamiseksi ovat eräitä vastauksia globalisaation haasteisiin.

Suomen kansallinen yhteyselin MONIKA on muodostunut keskeisiksi yritysten yhteiskuntavastuuta edistäväksi tahoksi valtionhallinnossa ja valtioiden sidosryhmien piirissä. MONIKA käsittelee kolmikantapohjalla so. valtio, teollisuuden ja ammattiyhdistyksen yhteistyönä toisessa maassa tapahtuvia guidelines-rikkomuksia (mm. irtisanomiset).

Koska investointeja tukeva infrastruktuuri sosiaalisine ja taloudellisine instituutioineen on ollut puutteellinen, kehitysmaat ovat jääneet suurelta osin markkinaehtoisten

pääomanliikkeiden ulkopuolelle lukuun ottamatta joitakin Aasian ja Latinalaisen Amerikan kehittyviä maita. Ulkomaisia suoria investointeja koskevien selvitysten mukaan kansainvälisten investointien odotetaan vilkastuvan lähes kaikilla maantieteellisillä alueilla lyhyellä aikavälillä. Samalla myös valtioiden kilpailu investoinneista kiristyy. Afrikan maiden lyhyen aikavälin odotukset ovat vähemmän optimistisia, mutta pitemmällä tähtäimellä niidenkin mahdollisuuksien uskotaan kohentuvan.

Suomi tukee pääomaliikkeiden hallittua vapauttamista, edellyttäen, että kansallisten rahoitusmarkkinoiden instituutiot sekä sääntely- ja valvontamenetelmät ovat läpinäkyvät ja toimivat. Investointien tulee myös tukea kestävästä kehityksestä.

Suomi osallistuu OECD:ssä tapahtuvaan kansainvälisen investointitoiminnan ja pääomaliikkeiden hallinnan säännösten kehittämiseen.

Suomi pyrkii omalla kehityspolitiikallaan myötävaikuttamaan sellaisten olosuhteiden kehittymiseen kumppanimaissa, että nämä maat pystyvät houkuttelemaan kansainvälisiä investointeja ja että investoinneilla on myönteisiä kerrannaisvaikutuksia paikalliseen taloudelliseen ja sosiaaliseen kehitykseen.

Suomi edistää kansainvälistä keskustelua ILO-komission ehdotuksesta luoda kansainvälinen ns. kehityskehys ulkomaisille suorille investoinnille.

4.5. Ympäristöpolitiikka

Maapallon metsäpinta-ala kutistuu edelleen, luonnon monimuotoisuus vähenee, maaperä köyhtyy, kasvihuonekaasupäästöt lisääntyvät ja kemikalisaatio etenee. Kalakannat ovat romahtaneet ja makeasta vedestä on monin paikoin tulossa niukka hyödyke. YK:n ympäristöohjelman (UNEP) mukaan erityisesti köyhät väestönosat ovat tulleet haavoittuvammiksi ympäristön muutoksille ja luonnonkatastrofeille niin paikallisesti kuin globaalistikin.

Ilmastomuutos on vakavin esimerkki ympäristöongelmien globalisoitumisesta. Ilmastomuutoksen seurausvaikutusten kohdistuminen ei riipu siitä, missä määrin yksittäiset toimijat ovat vaikuttaneet ongelman syntyyn. Ongelma voidaan ratkaista vain globaalisti ja kaikkien yhteisin ponnistuksin. Kioton ilmastopöytäkirjan tultua voimaan kaikkien maiden ja maaryhmien tulee osallistua sen toimeenpanoon ja jatkokeskusteluihin. Maailmanlaajuiset ratkaisut ovat perusteltuja myös talouden näkökulmasta.

Toimet ilmastomuutoksen hillitsemiseksi vaikuttavat syvälle yhteiskuntien talous- ja energiapolitiisiin päätöksiin ja -rakenteisiin ja aiheuttavat kustannuksia. On tarpeellista päättää, mitä ilmastopolitiikan kustannuksia otetaan kannettaviksi jo lähivuosina ja mitkä siirretään myöhemmiksi, sekä miten kustannukset jaetaan oikeudenmukaisesti eri kehitysvaiheissa olevien maiden kesken nyt ja pidemmällä aikavälillä.

Globaalitalouden kehityksen vuoksi on tärkeää minimoida ns. vapaamatkustaminen eli mahdollisuus päästä hyötymään muiden globaaliongelmia korjaavista toimista itse niihin panostamatta. Ilmastopolitiikan kehittäminen avaa myös mahdollisuuksia, esimerkiksi vähäpäästöisten teknologioiden kehittäjille ja tuottajille.

Luonnon monimuotoisuuden häviäminen on ilmastomuutokseen verrattavissa oleva maailmanlaajuinen uhka. EU on asettanut tavoitteeksi luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttämisen, ja Johannesburgin huippukokous kadon merkittävän hidastamisen, vuoteen 2010 mennessä. Varsinkin EU:n tavoite on erittäin vaativa. Sen saavuttaminen edellyttää,

että globalisaatiokehitystä ohjataan tehokkaalla tavalla luonnonvarojen kestävän käytön periaatteiden mukaisesti.

Kansainvälinen kauppa ja investoinnit mahdollistavat niin ympäristöystävällisten kuin ympäristölle vahingollisten tuotanto- ja kulutustapojen sekä tuotteiden leviämisen. Suomella on tarjottavana niin ympäristöä säästävää teknologiaa kuin osaamistakin. Lisääntyvä liikkuminen ja kuljetukset ovat nopeuttaneet luontaisille eliöyhteisöille vieraiden ja niitä jopa vakavasti uhkaavien lajien ja tautien leviämistä mantereelta toiselle. Kasvavat kuljetusmäärät lisäävät liikenteen päästöjä. Viime aikoina on kiinnitetty huomiota myös kuljetusreitityksiin ja -kaluston kuntoon sekä niitä koskeviin määräyksiin, koska kansainvälisen kaupan ja tavaravirtojen, erityisesti raakaöljyn ja vaarallisten aineiden kuljetusten merkittävä kasvu lisäävät myös ympäristöriskejä.

Globalisaation luomien, ympäristön tilaan liittyvien mahdollisuuksien ja uhkien toteutuminen riippuu valtioiden harjoittamasta talous-, ympäristö- ja muusta politiikasta. Toisaalta ympäristöongelmilla voi olla merkittäviä taloudellisia, poliittisia ja sosiaalisia seurauksia ja turvallisuusvaikutuksia niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Kestävän kehityksen näkökulma on tärkeä kaikkien politiikkalohkojen kannalta.

Hallitus lähtee ohjelmansa mukaisesti siitä, että ympäristöarvot on otettava huomioon kansainvälisen kaupan pelisääntöjä kehitettäessä - vastaavasti kaupanäkökohdat on otettava huomioon kansainvälisiä ympäristösopimuksia neuvoteltaessa. EU ja Suomi tukevat lähtökohtaa, jonka mukaan monenkeskiset, kauppaa sääteleviä velvoitteita sisältävät ympäristösopimukset ovat WTO-sääntöjen rinnalla tasavertainen osa kansainvälistä oikeutta. Samalla painotetaan WTO:n ja kansainvälisen ympäristöhallinnon johdonmukaisuuden ja yhteistyön tärkeyttä osana globaalihallinnon kehittämistä. Tavoitteena on myös poistaa tai vähentää ympäristötuotteiden ja -palvelujen kauppaan liittyviä tulleeja ja muita esteitä.

Ympäristöhaittojen vähentämiseksi tarvitaan yhteisiä globaaleja pelisääntöjä. Siksi kansainvälisen yhteistyön merkitys kasvaa. Suomen yleislinjauksena on torjua globaaleja ympäristöuhkia kansainvälisellä yhteistyöllä mm. YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssissa Rioissa vuonna 1992 sekä YK:n kestävän kehityksen huippukokouksessa Johannesburgissa vuonna 2002 sovitulla tavoilla. Kansainvälisen ympäristöhallinnon ja kestävän kehityksen hallinnon vahvistaminen ovat edellytys sille, että kansainväliset ympäristösopimukset saadaan kaikilta osin toimiviksi. Kehityksmaat tarvitsevat usein tukea voidakseen osallistua ympäristöyhteistyöhön.

Maailmanlaajuinen yhteistyö ja kansallisten valmiuksien vahvistaminen on tarpeen varauduttaessa luonnononnettomuuksiin tai ihmisen toiminnan aiheuttamiin onnettomuuksiin ja niiden vaikutuksiin. Aasian hyökyaaltokatastrofi on esimerkki luonnononnettomuudesta, jossa toimiva ennakkoarvointijärjestelmä olisi voinut säästää ihmishenkiä. Maailmanlaajuisesti arvioiden tulvat, trooppiset myrskyt ja kuivuus vaativat vuosittain suurimmat uhrit. Suomella on tietämystä ja toimintaan pohjautuvaa kokemusta kansallisesta ennakkoarvointijärjestelmästä.

Suomi toimii kestävän kehityksen ja ympäristönäkökohtien huomioon ottamiseksi, EU:n perussopimuksen mukaisesti, kaikessa unionin politiikassa ja myös EU:n ulkosuhteissa. Erityisesti pyritään johdonmukais uuden lisäämiseen EU:n turvallisuus- ja ulkosuhdestrategioissa. Suomi painottaa ympäristökysymyksiä EU:n suhteissa kolmansiiin maihin, erityisesti EU:n naapurisuus- ja Venäjä-politiikassa sekä kehityksmaasuhteissa.

Suomi tukee toimia, joilla vahvistetaan EU:n johtoasemaa globaalien ympäristöongelmien käsittelyssä ja sitoutumista mm. Johannesburgin huippukokouksen tavoitteiden käytännön toteuttamiseen. Merkittävä toteutustapa on kestäviä kulutus- ja tuotantotapoja koskevan

kansainvälisen puiteohjelman valmistelu ja toteuttaminen. Ohjelman tavoitteena on katkaista taloudellisen kasvun ja luonnonvarojen tuhlailevan käytön sekä haitallisten ympäristövaikutusten yhteys. Suomi myös tukee ympäristökysymysten painottamista Arktisen neuvoston ja muiden alueellisten yhteistyöjärjestöjen työssä.

Hallituksen tavoitteena on ympäristön sekä uusiutuvien luonnonvarojen kestävän käytön suurempi huomioiminen globaalissa yhteistyössä, kansainvälisissä järjestöissä, EU:n ja Suomen ulkosuhteissa.

Hallitus toimii kestävän kehityksen kansainvälisen hallinnan vahvistamiseksi ja antaa tässä yhteydessä tukensa maailman ympäristöjärjestön perustamiselle. Hallitus tukee kehitysmaiden osallistumista ympäristösopimusneuvotteluihin ja niiden toimeenpanoon.

Hallitus laatii hallinnonalat ylittävän, kansallisen ohjelman kestävästä kulutus- ja tuotantotavoista. Suomi pyrkii myös tällaisen EU-ohjelman aikaansaamiseen ja osallistuu aloitteellisesti vastaavan kansainvälisen puiteohjelman valmisteluun ja toteuttamiseen.

Hallitus osallistuu kumppanuusohjelmien kehittämiseen aikaisempaa laajemman yhteistoiminnan aikaansaamiseksi eri toimijaryhmien kesken kestävän kehityksen edistämiseksi.

Hallitus edistää kansallisesti ja kansainvälisesti yritysten yhteiskunta- ja ympäristövastuullista toimintaa.

Hallitus jatkaa ponnisteluja Kioton ilmastopöytäkirjan toimeenpanon varmistamiseksi ja valmistautuu sen joustomekanismien käyttöön edistääkseen kehitysmaiden kestävää kehitystä ja täyttääkseen Suomen sitoumukset. Ilmastomuutoksen pysäyttämiseksi Suomi toimii aktiivisesti tavoitteena aloittaa kaikki maat kattava uusi neuvottelukierros, johon valmistauduttaessa otetaan huomioon myös kansantaloutemme kilpailukyky.

Hallitus osallistuu luonnon monimuotoisuuden suojelua ja kestävää käyttöä edistävien kansainvälisten sopimusten toimeenpanoon tavoitteena luonnon monimuotoisuuden häviämisen pysäyttäminen vuoteen 2010 mennessä. Hallitus laatii vuoden 2005 aikana uuden, Suomen biologista monimuotoisuutta koskevan kansallisen toimintaohjelman vuosille 2006-2016.

Hallitus on valmis asettamaan suomalaisen osaamisen ja muut voimavarat käyttöön luotaessa ja vahvistettaessa kansainvälisiä suuronnettomuuksien ennakkoarvointijärjestelmiä.

4.6. Terveysalan yhteistyö

Terveys on noussut yhdeksi tärkeimmistä aiheista vuosituhannen kehitystavoitteiden saavuttamisen ja maailmanlaajuisen köyhyyden vähentämisen kannalta. Hyvä terveys on jokaisen ihmisen oikeus. Terveyttä pidetään kestävän sosiaalisen ja taloudellisen kehityksen edellytyksenä. Terveys on yksi julkishyödykkeistä ja osaltaan takaa valtioiden turvallisuutta ja kansalaisten hyvinvointia.

Globalisaation mukanaan tuoma riippuvuus korostuu terveydenhuollon ongelmissa. Esim. tarttuvien tautien nopea leviäminen heijastaa maiden välistä kasvavaa keskinäistä riippuvuutta. Näennäisesti kaukana olevat ongelmat saattavat nopeastikin tulla lähelle. Toisaalta kansalaisten pääsy terveyspalveluiden piiriin sekä ihmisten hyvinvointi

ovat inhimillisen turvallisuuden perusasioita. Globaalin terveystalitiikan yhtenä haasteena on terveystottumusten - myös haitallisten - nopea leviäminen maailmanlaajuisilla markkinoilla, esimerkiksi tupakointi ja lisääntynyt alkoholin ja huumeiden käyttö.

Terveysalan kansainvälisen yhteistyön lähtökohtana on sosiaalisesti kestävän kehityksen edistäminen. Suomi korostaa globaalien sosiaalisten ongelmien, ympäristön, terveyden, turvallisuuden, koulutuksen sekä taloudellisen ja poliittisen kehityksen keskinäisriippuvuutta. Tämä on tuotu esille sekä terveysalan kansainvälisen yhteistyön linjauksessa vuodelta 2000 että Suomen uudessa kehityspoliittisessa linjauksessa vuodelta 2004. Terveyden eriarvoisuuden vähentäminen ja ihmisoikeuskysymysten integroiminen osaksi kaikkea terveysalan kansainvälistä yhteistyötä on tärkeää. Terveyspalvelujärjestelmien kokonaisvaltainen kehittäminen nähdään primäärinä keinona väestön terveyden edistämiseen. Hyvin toteutetulla sosiaali- ja terveystalitiikalla turvataan kansalaisille mahdollisuus osallistua täysipainoisesti yhteiskuntaan, edistetään sukupuolten tasa-arvoa ja torjutaan eriarvoistumista.

Vuosituhatjulistuksen kehityspäämääristä monet liittyvät suoraan terveys- ja sosiaalisetoriin. Kehityspäämäärät liittyvät tiiviisti toisiinsa. Lapsikuolleisuutta ei voi vähentää, ellei panosteta naisten aseman parantamiseen ja varsinkin tyttöjen koulutukseen. Äitikuolleisuuden vähentäminen on riippuvainen sukupuolten tasa-arvon edistämisestä, köyhyyden vähentämisestä ja tartuntatautien vastaisesta taistelusta. Hiv/aids-epidemian pysäyttämisen tulokset vaikuttavat kaikkien kehityspäämäärien saavuttamiseen. Vuosituhattavoitteiden saavuttaminen edellyttää, että lisääntymisterveyspalvelut saatetaan kaikkien väestöryhmien ulottuville ja että seksuaali- ja lisääntymisterveys nähdään tärkeänä osana ihmisoikeuksia.

Kansainvälisessä terveysalan yhteistyössä Suomi pyrkii siihen, että toiminnan tavoitteet ovat eri tasoilla samansuuntaiset. Kansainvälisen yhteistyön tärkeitä foorumeita ovat YK ja sen eri toimielimet, kansainväliset kehitysrahoituslaitokset, Euroopan unioni, Euroopan neuvosto sekä OECD, WTO, eri alueelliset elimet ja kahdenvälinen yhteistyö.

Maailman terveysjärjestö WHO on ollut vuosikymmenien ajan Suomen terveystalitiikan kehittämisen ja arvioimisen tärkein kansainvälinen yhteistyökumppani. Yhä tärkeämmäksi tehtäväksi järjestölle on noussut kehitysmaiden terveydenhuoltoviranomaisten tukeminen palvelujärjestelmien kehittämisessä. Suomi pyrkii vaikuttamaan siihen, että WHO:n asema erityisjärjestönä, terveysalan keskeisenä toimijana, normien ja säädösten luojana ja koordinoijana sekä uuden tiedon tuottajana säilyy kansainvälisesti.

WHO:n ohella Euroopan unionista on tullut tärkeä kansainvälinen toimija terveyden edistämisessä globaalisti. Suomi korostaa terveysnäkökohtien huomioon ottamista ja terveyden edistämisen näkökulmaa kaikissa EU:n ulkosuhteissa.

Sosiaali- ja terveysalan lähialueyhteistyön painopistealueita ovat tarttuvien tautien torjunta, kroonisten kansansairauksien ehkäisy, päihteiden väärinkäytön ehkäisy sekä palvelujärjestelmän kehittäminen. Kohderyhminä ovat erityisesti lap set ja nuoret.

Kansainvälinen kauppa- ja kilpailupoliitikka ja säädökset eivät saa vaarantaa köyhimpien maiden mahdollisuuksia hankkia tarvittavia määriä kansalaistensa terveyden kannalta oleellisia julkishyödykkeitä esim. lääkkeitä.

HIV/aids on maailmanhistorian tuhoisimpia epidemioita. Se ei ole pelkkä terveysongelma, vaan se syventää ja laajentaa köyhyyttä, lisää sukupuolten epätasa-arvoa ja mitätöi aikaisempaa taloudellista ja inhimillistä kehitystä. Hiv/aids kuormittaa pahimmin kaikkein köyhimpiä maita. Suomi painottaa kokonaisvaltaista hiv/aids-työtä. Tärkeitä teemoja ovat:

tartuntojen ennaltaehkäisy, kansalaisyhteiskunnan toiminnan tukeminen, ihmisoikeudet, sukupuolten tasa-arvo ja nuorten parissa tehtävän työn vahvistaminen.

Suomen kannalta yleisenä tavoitteena kansainvälisessä hiv/aids -työssä on riittävien resurssien turvaaminen sosiaali- ja terveyssektorille sekä toimivien opetus- sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen tukeminen. Tuetaan tartuntoja ennaltaehkäisevää toimintaa sekä pyritään lieventämään epidemian sosiaalisia seurauksia. Suomi kanavoi kansainvälistä HIV/aids rahoitusta ensisijaisesti YK-järjestelmän, erityisesti UNAIDS:in kautta vahvistamaan koordinaatiota ja eri YK-järjestöjen toimintaa ja yhteistyötä. Suomen lähialueilla kehitetään mm. Pohjoisen ulottuvuuden kumppanuusohjelman ja Barents-yhteistyön puitteissa ennaltaehkäisevää toimintaa ja asiantuntijayhteistyötä.

Työturvallisuutta ja työterveydenhuoltoa kehittämällä voidaan edistää samalla kertaa yritystoimintaa ja ihmisten hyvinvointia. Yhteisöpohjainen kuntoutus on halpa ja kestävä keino saada vammautuneet ihmiset mukaan yhteiskuntansa kehittämiseen. Suomi toteuttaa kansainvälisessä yhteistyössään periaatetta, jonka mukaan yhteiskuntaa on mahdollista muokata pienilläkin muutoksilla esteettömäksi niin, että myös vammaiset kansalaiset pystyvät itsenäiseen elämään.

Sosiaali- ja terveyspolitiikka ovat köyhyyden vähentämiseen tähtäävän yhteiskuntapolitiikan keskeisiä elementtejä. Kansan hyvä terveys edistää kansakunnan kehitystä. Hallitus painottaa peruspalvelujen kehittämistä ja kaikkien kansalaisten pääsyä niiden piiriin.

Hallitus katsoo, että terveysuhkien torjunta osaltaan takaa valtioiden turvallisuutta ja kansalaisten hyvinvointia.

Hallitus edistää koordinaatiota ja yhteistyötä eri toimijoiden kesken globaalilla, alueellisella ja kansallisella tasolla.

WHO on ollut avainorganisaationa mukana vahvistamassa kansainvälisen terveyden ja kehityksen välistä yhteyttä. Hallitus työskentelee sen puolesta, että WHO:n rooli terveysalan keskeisenä toimijana vahvistuu.

4.7. Koulutus ja tutkimus

Globalisaatio vaikuttaa voimakkaasti koulutuksen, erityisesti korkeakoulutuksen, ja tutkimuksen sisällön kehitykseen ja rakenteisiin. Koulutuksen ja osaamisen taso vaihtelee maiden välillä suuresti, mikä vaikuttaa myös työnjakoon valtioiden välillä. Matalan tuottavuuden työpaikat ovat siirtymässä Suomesta ja muista kehittyneistä maista halvan työvoiman maihin, ja tämä rakennemuutos edellyttää uusien parempien työpaikkojen synnyttämistä nykyisen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Koulutukseen ja tutkimukseen panostamalla ja niiden laatua parantamalla mahdollistetaan rakennemuutos.

Koulutuspalvelujen, erityisesti korkeakoulutuksen, myynnistä on tullut yksi nopeimmin kasvavista liiketoiminnan aloista. Korkeakoulutuksen kysyntä kasvaa voimakkaasti erityisesti Aasiassa ja Afrikassa. Kansallinen tarjonta ei riitä kattamaan kasvavaa kysyntää. Näin ollen koulutusviennille ja ulkomaisten opiskelijoiden vastaanottamiselle on kasvavaa tarvetta kehittyneissä maissa. Suomi on menestynyt kansainvälisissä koulusaavutusvertailuissa erinomaisesti. Kansainvälinen kiinnostus Suomen koulutus- ja tutkimusjärjestelmää kohtaan onkin nyt suurta. Suomi voi käyttää tätä hyödyksi tuotteistamalla koulutusosaamistaan muiden maiden käyttöön.

Koulutuksen kansainvälistäminen on yksi keino vastata globalisaation aiheuttamiin haasteisiin. Opiskelijoiden, tutkijoiden ja opettajien liikkuvuuden lisääminen on merkittävä keino kansainvälisen yhteistyön lisäämiseksi. Toistaiseksi liikkuvuus on epätasapainossa siten, että liikkuvuus suuntautuu köyhistä maista rikkaisiin. Koulutuspalvelujen kauppa on yksi kansainvälistymisen muoto. Koska koulutuksella on merkittävä vaikutus kansakuntien osaamispääoman ja identiteetin luomisessa, on tarpeen laatia kansainvälisellä tasolla yhteiset säännöt siitä, miten turvataan koulutuspalvelujen kaupassa korkea laatu ja toiminnan eettinen taso. Tähän pyritään UNESCO:n ja OECD:n välisellä yhteisellä guidelines-valmistelulla.

Hallitus pitää myönteisenä koulu tuksen ja tutkimuksen kansainvälisen yhteistyön laajentumista ja tiivistymistä. Samalla hallitus korostaa, että koulutuksen kansainvälisen kaupan tulee tukea vastaanottavien maiden kansallisen osaamispohjan laajentamista, ja toiminnan tulee perustua korkeaan laatuun ja eettisiin periaatteisiin.

Suomi tukee sellaisten kansainvälisten ohjausmekanismien luomista, joilla pyritään turvaamaan myös koulutuspalveluja vastaanottavien maiden edut.

Kansainvälisen yhteisön jäsenenä Suomi edistää vuosituhatjulistuksen tyttöjen ja naisten koulutusta koskevia tavoitteita mm. Koulutus kaikille -prosessin puitteissa.

4.8. Työvoiman ja ihmisten liikkuminen

Nykyisessä globalisaation vaiheessa ihmisten pysyvä siirtyminen maasta toiseen on säänneltympää ja rajoitetumpaa, joskin samalla fyysisesti helpompaa. Ihmisten muu liikkuvuus - sekä vapaa-ajan että työn merkeissä - sen sijaan on lisääntynyt.

Ihmisten liikkuvuuden lisääntyminen antaa mahdollisuuden ruohonjuuritasolla tapahtuvaan kulttuurien ja uskontojen dialogiin. Yksilötasolla ja esimerkiksi eri kansalaisjärjestöjen välillä tapahtuva yhteydenpito lisää tietoa eri kulttuurien välillä ja parantaa mahdollisuuksia käytännön yhteistoimintaan.

Hallitus painottaa ruohonjuuritason merkitystä kulttuurien ja uskontojen välisessä dialogissa ja pyrkii parantamaan edellytyksiä käytännön kanssakäymiselle. Kulttuurien ja uskontojen välisen dialogin tulee perustua universaaleille ihmisoikeusnormeille, eikä kansainvälisen suojan tasoa esimerkiksi naisten oikeuksien osalta voida lähteä neuvottelemaan alaspäin.

Muuttovirrat ovat tänä päivänä entistä monimuotoisempia. Työn, työvoiman ja ihmisten liikkumiseen liittyy tänä päivänä monia ristiriitaisia kehityskulkuja. Ihmiset siirtyvät lisääntyvässä määrin työn ja korkeamman elintason perässä kehitysmaista teollistuneisiin maihin. Työpaikkojen siirtyminen teollisuusmaista halpojen tuotanto-, erityisesti työvoimakustannusten maihin luo huomattavia muutospaineita teollisuusmaissa.

Globaalinäkökulmasta olosuhteet työmarkkinoilla ovat muuttuneet niin, että kansallisten vuorovaikutusprosessien lisäksi tarvitaan myös kansainvälistä ja entistä laajemmalle ulottuvaa vuoropuhelua. Vuoropuhelun tavoitteena tulisi olla, että eri toimijoiden linjaukset ja toiminnan kokonaisuus tukevat yhdensuuntaisesti työllisyyttä ja työelämän perusoikeuksien toteutumista.

Väestön ikääntymisestä ja työvoiman tulovirtojen pienenemisestä johtuva uusi tilanne eurooppalaisessa ja suomalaisessa huoltosuhteessa edellyttää työperusteisen maahanmuuttopolitiikan edistämistä. Euroopan unionin ennustetaan lähivuosikymmeninä tarvitsevan maahanmuuttajia väestön ikääntymisen ja työvoiman ehtymisen vuoksi. Myös

Suomen työvoimasta poistuu vuosina 2006-2015 yhteensä 660 000 henkeä.

Maahanmuuttopolitiikan tulee olla eettisesti kestävä. Rekrytoitaessa osaajia kehitysmaista on huomioitava, että heidän kotimaansakin tarvitsisi koulutetun väestönsä osaamista. Suomi ja muut kehittyneet maat tarvitsevat kuitenkin kasvavassa määrin koulutettua työvoimaa ulkomailta, myös kehitysmaista. Kehitysmaista lähteneiden, ulkomailla työskentelevien työntekijöiden rahälähetyksillä on suuri taloudellinen merkitys kotimailleen. Näiden varojen suuruus ovat vuositasolla n. 80 miljardia USAn dollaria, mikä reilusti ylittää virallisen kansainvälisen kehitysavun vuotuisen määrän.

Kansainvälisen työjärjestön (ILO) työllisyysraportin mukaan vailla työtä on enemmän ihmisiä kuin koskaan ennen - 6,2 % maailman koko työvoimasta - tai he ansaitsevat niin niukasti, etteivät tule palkallaan toimeen. ILO:n maailmankomissio on todennut, että globalisaatio vaikuttaa ihmisiin suorimmin työn ja työllisyyden kautta ja jotta globalisaation hyötyjä saataisiin jaettua mahdollisimman laajalti, on globaalit mahdollisuudet pystyttävä muuntamaan työpaikoiksi ja toimeentuloksi.

Työttömyys koskee erityisesti nuoria, ja monissa kehitysmaissa korkea nuorisotyöttömyys voi olla kasvualusta radikaaleille poliittisille liikkeille. Horisontaalisen nuorisopolitiikan vahvistaminen YK-järjestelmässä, Euroopan neuvostossa ja jäsenvaltioissa sekä nuorten osallisuuden ja aktiivisen kansalaisuuden edistäminen on siksikin tärkeää.

Liikkumisen vilkastuessa aktualisoituvat myös riskitekijät kuten terrorismi, järjestäytynyt rikollisuus, korruptio, ihmissalakuljetus ja –kauppa sekä kulkutautien leviäminen. Kansainvälinen järjestäytynyt rikollisuus käyttää ihmissalakuljetuksen ja ihmiskaupan keinoin pienin riskein ja suurin tuotoin hyväksi maahanmuuttopaineita. Maahanmuuton hallinnan haasteena on vastata maahanmuuttajien sosiaaliturvan tarpeisiin sekä kehittää ennaltaehkäiseviä keinoja ja valvontaa laittoman maahanmuuton ja siihen liittyvien riskitekijöiden torjumiseksi. Kehityspolitiikalla voidaan hillitä laitonta ja hallitsematonta siirtolaisuutta.

Hallitus on sitoutunut Geneven pakolaissopimukseen ja muihin Suomea koskevien ihmisoikeusvelvoitteiden täysimääräiseen soveltamiseen. Geneven pakolaisten suojelua koskevan yleissopimuksen mukaisen suojelun tarpeessa olevat joko eivät voi hakea turvapaikkaa tai joutuvat rikollisten armoille samalla, kun turvapaikkajärjestelmät ylikuormittuvat. Turvapaikanhakijoiden luvaton edelleen liikkuminen ja toistuva hakemusten jättäminen eri maissa asettaa haasteita suojelujärjestelmän väärinkäytön estävien ratkaisujen löytämiselle niin EU:ssa kuin muuallakin teollistuneessa maailmassa. Hallituksen maahanmuuttopoliittinen ohjelma käsittelee tätä ongelmakokonaisuutta Suomen kansallisesta näkökulmasta.

Hallitus laatii maahanmuuttopoliittisen ohjelman vuonna 2005.

Hallitus laatii myös ihmiskaupan vastaisen toimintasuunnitelman vuoden 2005 alussa.

4.9. Viestintä- ja tietoyhteiskuntakysymykset

Globalisaation perusvoimat, markkinoiden avautuminen ja teknologian kehitys, ajavat myös tietoyhteiskuntaa eteenpäin. Tieto- ja viestintäteknologian nopeaa käyttöönottoa kaikkialla yhteiskunnassa on verrattu sähkö- ja höytyvoiman synnyttämiin teollisiin vallankumouksiin. Tieto- ja viestintäteknologia toimii perusvälineenä, jota hyödyntäen yksilöt, yritykset, hallitukset ja muut toimijat voivat muuttaa toimintatapojaan ja saada entistä enemmän aikaan olemassa olevilla resursseilla. Tämä parantaa tuottavuutta ja

kilpailukykyä, kasvattaa palkkoja ja verotuloja sekä lisää vaurautta ja hyvinvointia. Tietoyhteiskunnan kansainvälisessä kehittämisessä on elinkeinoelämän merkitys ratkaiseva palveluiden ja infrastruktuurin kehittämisessä kaikissa maissa.

EU:n ja YK:n puitteissa Suomi pyrkii rakentamaan globaalia tietoyhteiskuntaa. EU:n e-Europe -toimintaohjelman avulla kehitetään tietoyhteiskunnan infrastruktuuria, sähköisiä palveluita, uusia toimintatapoja ja kaikkien kansalaisten osaamista. Nykyinen e-Europe-ohjelma päättyy vuoden 2005 lopussa ja komissio on juuri käynnistänyt keskustelut jatkoohjelman tarpeesta ja mahdollisesta sisällöstä.

YK:n tietoyhteiskuntahuippukokouksessa (World Summit of the Information Society (WSIS)) 2004 linjattiin periaatteet ihmiskeskeisen, kansalaisten osallistumista ja kehitystä edistävän tietoyhteiskunnan rakentamiseksi. WSIS käsitteli tietoyhteiskuntaa laajasti sosiaalisena ilmiönä, jossa lähtökohtana oli ihmisoikeudet ja sananvapaus, infrastruktuuri ja palvelujen saaminen jokaisen kansalaisen ulottuville, uuden tieto- ja viestintäteknologian kyky edistää köyhyyden poistamista ja miten digitaali-ilmailun poistamiseen tarvittavat investoinnit voidaan rahoittaa. Huippukokouksen ensimmäisessä osassa hyväksyttiin periaatejulistus, joka sisältää YK:n jäsenmaiden yhteisen näkemyksen näistä kysymyksistä. Huippukokouksen toinen osa järjestetään vuonna 2005 Tunisissa.

Hallitus toteuttaa tietoyhteiskunnan politiikkaohjelman, jonka tarkoituksena on lisätä kilpailukykyä ja tuottavuutta sekä sosiaalista ja alueellista tasa-arvoa hyödyntämällä tieto- ja viestintäteknologiaa koko yhteiskunnassa. Hallitus edistää ohjelman tavoitteita myös kansainvälisessä yhteistyössä globaalilla ja eurooppalaisella tasolla sekä pohjoismaisessa ja lähialueyhteistyössä.

Hallitus toteuttaa eEurope- ja WSIS-toimintaohjelmia kansallisella tasolla ja osallistuu politiikkaohjelmansa puitteissa aktiivisesti kansainväliseen yhteistyöhön niiden kehittämiseksi. Tietoyhteiskunnan kehittäminen on keskeisellä sijalla mm. hallituksen kehityspoliittisen ohjelman toimeenpanossa.

Globaaleissa tietoyhteiskuntakysymyksissä Suomi priorisoi erityisesti niitä tavoitteita ja toimenpiteitä, joilla pyritään inklusiivisen, kehitystä edistävän sekä yksilön oikeuksia kunnioittavan tietoyhteiskunnan kehittymiseen ja tiedon tasa-arvoisen saatavuuden turvaamiseen myös kehitysmaissa.

Osana globaalia kumppanuutta Suomi priorisoi myös sellaisten yleisten tietoteknisten ratkaisujen kehittämistä, jotka edistävät YK:n vuosituhatjulistuksen kehitystavoitteita, perustuvat kestävän kehityksen periaatteille ja edistävät köyhien maiden mahdollisuuksia hyödyntää tieto- ja viestintäteknologiaa omien toimintojensa kehittämisessä. Tällaisia teknologioita ovat esimerkiksi avoimet tiedostostandardit ja ohjelmistot, avoimet ohjelmisto- ja sisältölisenssit, ympäristöteknologiat sekä edulliset telekommunikaatiolaitteet.

4.10. Kulttuuripolitiikka

Kansainvälinen vuorovaikutus on kulttuurien kehittämisessä suuri mahdollisuus. Globalisaatio on kulttuurin kannalta monitahoinen ilmiö. Globalisaatio tuo esiin kulttuuristen infrastruktuurien ja osaamisen merkityksen, mutta se merkitsee myös hallitsevien kulttuurialueiden kaupallisten kulttuurituotteiden, -palvelujen ja niihin kytkeytyvien rakenteiden ja arvojen leviämistä kaikkialle ja kulttuurien ja elämäntapojen yhdenmukaistumispainetta. Toisaalta erillis- ja alakulttuurit ovat monin paikoin ainakin toistaiseksi pystyneet jopa lisäämään merkitystään ja arvostustaan myös globalisaation

oloissa. Pyrkimys vahvistaa paikallisia ja alueellisia kulttuuri-identiteettejä ja sitä kautta kulttuurista ja kielellistä monimuotoisuutta on globalisaatioon liittyvä suuri kulttuuripoliittinen haaste.

Myös Suomessa yhteiskuntaan sitoutumisen ja aktiivisuuden väheneminen on kasvava uhka. Omia kulttuurisia identiteettejään terveesti arvostavat yhteisöt ja ihmiset ovat myös valmiimpia ymmärtämään muita kulttuureja ja niiden ihmisiä. Näin pyrkimys vahvistaa erilaisia kulttuuri-identiteettejä tukee koko yhteiskunnan luovuutta ja avoimuutta. Luovuuden ja luovan talouden vahvistaminen Suomen yhtenä menestystekijänä globaalissa kilpailussa voi perustua vain vahvaan ja monimuotoiseen kulttuuriperintöön ja -elämään, sen arvostamiseen ja resursointiin.

Lisäksi paikallisesti, alueellisesti ja kansallisesti monimuotoinen kulttuuriperintö ja sen kehittäminen elävinä kulttuureina lisää turismia, antaa mahdollisuuksia kulttuuriteollisuuden ja kulttuuriviennin kehittämiseen ja on siten Suomen kaltaiselle pienelle maalle tärkeä myös taloudellisesti.

Kulttuurisen monimuotoisuuden turvaaminen on luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen verrattava asia. Pyrkimys sen turvaamiseen edellyttää usein aktiivisia politiikkatoimia, joiden yhdenmukaisuus erityisesti kauppapolitiikan tai kilpailupolitiikan toimien kanssa ei ole aina itsestään selvää. Koska kulttuurin ja kaupan alojen politiikkatavoitteet ovat yhtä tärkeitä globalisaation hallinnan kehittämisessä, tulee myös näiden alojen toimien ja kansainvälisten sitoumusten yhteensopivuus varmistaa. Henkisen omaisuuden lainsäädäntö ja kansainvälinen sopimusjärjestelmä muodostavat kulttuurin, kulttuurituotannon, luovan talouden ja kansainvälisen vaihdannan merkittävän perustan.

UNESCOssa pyritään Suomenkin tuella saamaan aikaan kulttuurista moninaisuutta koskeva yleissopimus. Siinä olisi toteutuessaan kysymys politiikkatavoitteiden yhteensovittamisesta kestävä kehityksen hengessä. Suomi myös osaltaan varmistaa, että sillä säilyy mahdollisuus kulttuurisen moninaisuuden turvaamiseksi suojella ja kehittää päätösvaltaansa kulttuuripolitiikkansa ja audiovisuaalisen politiikkansa määrittelemisessä ja toteuttamisessa.

Hallitus tukee ulkosuhteiden eri lohkoilla luovuuden edistämistä, kulttuuri-identiteettien vahvistamista sekä kulttuurisen monimuotoisuuden ja tasavertaisen osallistumisen edistämistä.

Hallitus toimii kansainvälisen oikeudellisesti sitovan puitteen luomiseksi kansalliselle, alueelliselle ja kansainväliselle toiminnalle kulttuurisen moninaisuuden ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi. Hallitus tukee kansainvälistä kulttuurista moninaisuutta koskevan yleissopimuksen aikaansaamista.

5. Johdonmukaisen toiminnan varmistaminen

Globalisaation luodessa tiiviimpiä siteitä eri toimintalohkojen välillä kasvaa tarve siihen, että hallitus eri politiikkalohkoilla ajaa johdonmukaista politiikkaa tai vähintään välttää heikentämästä yhden politiikkalohkon toimilla toisen saavutuksia. Esimerkkejä sisällöllisen johdonmukaisuuden vaatimuksista ovat kestävä kehityksen tai ihmisoikeuksien huomioon ottaminen kaikessa toiminnassa sekä kauppapolitiikan ja kehityspolitiikan tavoitteiden yhteensovittaminen.

Johdonmukaisuuden on toteuduttava myös Suomen kannoissa kansallisella, alueellisella ja globaalilla toimintatasolla. Kahdensivulaisen ja monensivulaisen toiminnan

johdonmukaisuus tuo lisää vaikuttavuutta Suomen ulkosuhteisiin.

Kansainvälisen yhteistyön ja kansainvälisen järjestelmän toimivuuden ja tehokkuuden olennainen edellytys on niiden yhdenmukainen toiminta ja yhdenmukaiset tavoitteet. Yhdensuuntaisen ja -johdonmukaisen toiminnan edistämisen edellytyksenä puolestaan on, että valtiot ja muut kansainväliset toimijat sovittavat yhteen toimintatapojaan ja tavoitteitaan. Suomi on pitkäjänteisesti ja laaja-alaisesti panostanut koordinaation tehostamiseen ja esimerkiksi YK:n ja sen alajärjestöjen sekä Bretton Woods -instituutioiden välillä. Vuosituhattulustus luo hyvän perustan, jolle pohjata tavoitteiden ja keinojen yhteisyyttä ja johdonmukaisuutta YK:ssa ja Bretton Woods-järjestöissä.

Sisällöllisesti johdonmukaisen politiikan tavoittelu vaatii tätä tarkoitusta palvelevien julkisen hallinnon toimintamekanismien kehittämistä tai uusien luomista. Myös neuvottelukunnat kuten Kehityspoliittinen toimikunta ja kansainvälisten ihmisoikeusasioiden neuvottelukunta auttavat johdonmukaisuuden vahvistamista.

Suomen kaltaisella maalla, jonka hallintokoneisto on suhteellisen pieni ja toimintakulttuuri kurinalainen ja tehokas, on kuitenkin monia muita maita paremmat edellytykset ja lähtökohdat tehdä johdonmukaista politiikkaa, jonka valmisteluun ja toteutukseen kaikki hallinnonalat, mutta myös etu- ja kansalaisjärjestöt, osallistuvat.

Valtioneuvoston ohjesääntö määrää, että ministeriöt käsittelevät myös oman toimialansa kansainväliset asiat, josta aiheutuu johdonmukaiselle kansainväliselle toiminnalle paineita. Laki valtioneuvostosta antaa ulkoasiainministeriölle erityisen tehtävän avustaa kansainvälisten asioiden kansallisessa yhteensovittamisessa. Ministeriöiden välisen koordinaation vahvistaminen johdonmukaisuuden varmistamiseksi eri kysymyksissä on tarpeen sekä toiminnan johdonmukaisuuden että vaikuttavuuden parantamiseksi. Hallituksen poikkisektoraaaliset ohjelmat ovat hyvä esimerkki siitä, kuinka eri ministeriöiden välistä yhteistyötä voidaan kehittää. EU-asioiden koordinaatio on puolestaan esimerkki toimivasta yhteensovittamismekanismista.

Lisääntyvä työ- ja vapaa-ajan matkustaminen saattaa tuoda yllättäviä paineita ulkoasiainhallinnon suoraan omille ja muiden EU-maiden kansalaisille Suomessa ja ulkomailla tarjoamille palveluille. Kriisitilanteissa palvelujen kysyntä ylittää ulkoasiainhallinnon toimipisteiden normaalin kapasiteetin. Aasian hyökyaaltokatastrofin jälkihoitoa tutkimaan asetetun tutkijalautakunnan suositukset ovat valtionhallinnon kannalta arvokkaita arvioitaessa kapasiteetin mitoittamisesta.

Globalisaation vaikutuksesta eri hallinnonalojen toimintaa koskettavat teemat, ongelmat ja politiikat lisääntyvät. Suomen etujen tehokas ajaminen sekä ajanmukainen ja riittävä kyky reagoida globalisaatiokehityksen Suomen kansainväliselle toiminnalle asettamiin uhkiin ja mahdollisuuksiin edellyttää valtion eri hallinnonalojen toimintojen integrointia hallituksen asettamien tavoitteiden edistämiseksi.

Hallitus pitää tärkeänä kehittää ministeriöiden välisiä yhteistoimintamenettelyjä sen varmistamiseksi, että globalisaation hallinnan kannalta keskeiset kansainväliset kysymykset käsitellään kaikilla hallinnonaloilla, joiden asiantuntemusta ja osaamista kysymykset koskevat, ja Suomen politiikka sovitetaan yhteen johdonmukaiseksi linjaksi tai kannanotoksi. Johdonmukaisuutta edellytetään myös silloin, kun linja tai kannanotto valmistellaan yhden hallinnonalan sisällä.

Hallitus pitää tärkeänä, että koko julkinen sektori tiivistää yhteistyötään johdonmukaisen toimintatavan varmistamiseksi kansallisen globalisaation hallinnan politiikan toteuttamiseksi kansallisesti ja kansainvälisesti.

Hallitus korostaa, että ulkoasiainhallintoon kuuluva ulkomaanedustus tarjoaa kaikkien ministeriöiden ja muiden viran omaistahojen käyttöön laajan toimipisteiden verkon, jonka tulee osaltaan tukea johdonmukaisen ulkosuhdepolitiikan valmistelua ja toteutusta.

Hallitus pitää tarpeellisena kehittää yhteistyötä ja vuorovaikutusta etujärjestöjen ja kansalaisyhteiskunnan kanssa globalisaation hallinnan kysymyksissä.

Hallitus kehittää kykyään tarjota kansalaisille palveluja ulkomailla tapahtuvien suuronnettomuuksien ja kriisitilanteiden varalta.

6. Uusien ratkaisujen etsintä entisillä ja uusilla kumppanuuksilla

Kaikilla maailman mailla on turvallisuuteen, ympäristöön, terveyteen ja kauppaan liittyviä yhteisiä etuja, joihin niiden kansallisten etujen on sopeuduttava. Valtiot joutuvat yhä enemmän jakamaan vastuuta ja tekemään yhteistyötä eri toimijoiden kanssa. Yli 300 hallitusten välistä organisaatiota, ylikansalliset yritykset ja kansalaisjärjestöt tuovat globaaliin maailmaan ristikkäisiä ja päällekkäisiä intressejä. Omien tavoitteiden saavuttaminen edellyttääkin kansallisvaltioilta uudenlaisia koalitioita ja ennakkoluulottomampaa kumppanuutta. Suotuisan globaalin kehityksen turvaaminen edellyttää pitkäjänteisiä toimia, joissa on roolinsa niin valtioilla kuin muillakin toimijoilla.

Monenkeskisessä yhteistyössä uudenlaiset alueelliset ja asiakohdaiset koalitiot muuttavat joskus yllättävästikin perinteisiä toimintalinjoja. Maailman kauppajärjestö WTO:ssa neuvotteluasetelmat muuttuivat entistä haasteellisimmiksi, kun Intian, Brasilian ja Kiinan johdolla syntyi ainakin toistaiseksi uusi kehitysmaaryhmä. Eräät uudet kansainväliset sopimukset, kuten Ottawan miinankieltosopimus ja Kansainvälisen rikostuomioistuimen perustaminen, saivat toisaalta alkunsa samanmielisten hallitusten ja kansalaisyhteiskunnan yhteisistä ponnisteluista. Uusia kumppanuuksia syntyy yli maa- ja sektorirajojen, ja tässä uudelleen organisoitumisessa Suomenkin on syytä olla aktiivisesti mukana.

Olemassa olevien instituutioiden toiminnan tehostamisen, globaalin sääntöpohjan vahvistamisen ja Suomen oman toiminnan johdonmukaisuuden ohella hallitus on nähnyt tarpeelliseksi etsiä hallitustenvälisyyttä laajemmalla pohjalta uusia ratkaisuja ja innovatiivisia ratkaisutapoja globaaleihin ongelmiin. Hallitus tukee Helsinki-prosessin (Helsinki Process on Globalisation and Democracy) pyrkimyksiä tasa-arvoisempaan globalisaatio n hallintaan, joka perustuu nykyisten monenkeskisten järjestöjen tehokkuuden ja legitimitetin sekä keskinäisen yhteistyön parantamiseen.

Helsinki-prosessin tavoitteena on etsiä hallitusten, yritysmaailma sekä kansalaisyhteiskunnan edustajien yhteistyön kautta käytännön ratkaisuja tärkeisiin globaaleihin ongelmiin. Erityistä huomiota on kiinnitetty inhimillisen turvallisuuden ongelmiin, kehityksen voimavarojen löytämiseen, ympäristöongelmien ratkaisuun ja demokratiavajeeseen kansainvälisessä päätöksenteossa. Toimintatapojen osalta prosessissa on keskitytty globaalihallintaa leimaaviin jähmeisiin menettelytapoihin, poliittisen tahdon ja sitoutumisen heikkouteen, puutteeseen päätöksenteon demokraattisuudessa, johdonmukaisuudessa ja toimeenpanon tehokkuudessa.

Etelän ja pohjoisen hallitukset, kansainväliset järjestöt, yritysmaailma sekä kansalaisyhteiskunta voivat etsiä vuoropuhelua Helsinki-prosessissa. Tasapuolisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien avulla haetaan laajaa sitoutumista ainakin joidenkin konkreettisten ratkaisujen edistämiseen ja tarpeellisten yhteistyöryhmittymien muodostamiseen. Jo yhteisen vuoropuhelufoorumin tarjoaminen on uutta, sillä vanhastaan ovat hallitukset, yritykset ja kansalaisyhteiskunnan organisaatiot keskustelleet

globalisaatiosta omista lähtökohdistaan omissa piireissään.

Prosessin ytimenä on em. tahojen edustajista koostuva Helsinki-ryhmä, jota on tukenut kolme tutkimusryhmää. Tutkimusryhmät ovat jättäneet Helsinki-ryhmälle raporttinsa, joihin jo sisältyy joukko ehdotuksia globaalihallinnan parantamiseksi. Ehdotukset kohdistuvat mm. YK:n ja muiden kansainvälisten järjestöjen uudistamiseen, korruption vastaisen toiminnan vahvistamiseen, pienaseiden parempaan valvontaan, parempaan kansalliseen ja kansainväliseen vastuullisuuteen erityisesti parlamenttien asemaa vahvistamalla, uusien kehitysrahoituslähteiden löytämiseen erityisesti terveydenhuollon tarpeisiin, kehitysmaiden velkaongelmien lievittämiseen sekä heikoimmassa asemassa olevien - varsinkin naisten ja lasten - oikeuksien ja turvallisuuden parantamiseen.

Prosessin tuloksia arvioidaan syyskuussa 2005 Helsinki-konferenssissa, johon kutsutaan eri toimijatahojen edustajia käsittelemään konkreettisia ehdotuksia sekä luomaan kumppanuuksia ja toimeenpanoryhmittymiä. Osana prosessia valmistellaan konferenssin yhteyteen ns. Helsinki-prosessin ystävämaiden korkean tason tapaaminen, jossa valmistaudutaan prosessissa nousseiden tavoitteiden toiminnallistamiseen.

Hallituksen tavoitteena Helsinki-prosessissa on nykyistä tehokkaammat monenkeskiset toimintatavat, jotka tuottavat ratkaisuja globaaleihin ongelmiin, perustuvat tasaarvoisuuteen ja joiden legitimitetti on laajalti tunnustettu niin hallitusten piirissä kuin niiden ulkopuolellakin.

Hallitus järjestää syyskuussa 2005 prosessin suositusten arvioimiseksi Helsinki-konferenssin, jonka tulokset ovat käytettävissä YK:n yleiskokouksen arvioidessa vuosituhatjulistuksen tavoitteiden saavuttamista samana syksynä.

Hallitus rakentaa Helsinki-prosessin puitteissa yhteistyötä sellaisten hallitusten kanssa, jotka ovat eri foorumeilla valmiit edistämään uudentyyppisiä globalisaation hallinnan menetelmiä.

**YK:N SYYSKUUN HUIPPUKOKOUS (MAJOR EVENT);
SUOMEN KANTOJA**

Vuosituhatjulistuksen välitarkastelu, vuosituhannen kehityspäämäärien sekä YK:n keskeisten suurten kokousten tarkastelu tapahtuu YK:n huippukokouksessa (*Major Event*) New Yorkissa 14.-16.9.2005. Keskeisenä taustadokumenttina huippukokoukseen valmistauduttaessa toimii YK:n pääsihteerin 20.3.2005 julkistettu raportti "*In larger freedom: towards development, security and human rights for all*", joka pohjautuu sekä korkean tason paneelin (High Level Panel, HLP) raportin että professori Jeffrey Sachs'n johtaman Millenium Project -raportin suosituksiin. Pääsihteerin raportti antaa suuntaviivat sille, mitkä tulevat olemaan huippukokouksen suositukset ja päätelmät.

1. Raportin käsittelystä

Suomi valmistautuu osaltaan ja yhdessä EU-maiden kanssa viimeistelemään näkemyksiään tavoitteiksi syksyn huippukokouksessa. Lähtökohtana kannanmuodostukselle on siis pääsihteerin raportissaan esittämät suositukset. Huippukokouksen loppuasiakirjaa koskevia neuvotteluja käydään niin New Yorkissa kuin pääkaupunkien kesken. Neuvotteluissa on tärkeää, että YK:n pääsihteerillä on keskeinen ja vahva rooli. Käytännössä hänen apunaan toimii yleiskokouksen puheenjohtaja, jolla puolestaan on tukenaan joukko fasilitaattoreita.

Seuraavassa esitetään Suomen peruslinjaukset ja -tavoitteet keskeisiin kysymyksiin. Kannat tarkentuvat neuvotteluprosessin edetessä ja neuvotteluasetelmien täsmentyessä.

2. Näkemyksiä huippukokouksen lähtökohdista

Pääsihteeri korostaa raportissaan kolmea vapautta eli vapautta puutteesta, vapautta pelosta ja vapautta elää ihmisarvoista elämää. Raportti jakautuu näiden teemojen pohjalle ja neljänneksi vielä institutionaaliin kysymyksiin (1. Freedom from want; 2. Freedom from fear; 3. Freedom to live in dignity sekä 4) Strengthening the United Nations). Pääsihteerin raportin lähtökohtana on kehityksen, turvallisuuden ja ihmisoikeuksien kolmiyhteys. Siinä korostuu ihmisoikeuksien kunnioituksen, suojeluvastuun, oikeusvaltion ja hyvän hallinnon muodostama kokonaisuus.

Raportin tavoiteosa on varsin kunnianhimoinen kooste, mutta sen toimenpide-ehdotukset ovat pääosin konkreettisesti muotoiltuja. Riittävän kannatuksen saaminen niiden taakse vaatii jäsenmailta vahvaa poliittista tahtoa ja kompromissivalmiutta. Tämä edellyttää YK:n jäsenkunnalta "kypsyyttä" hyväksyä koko laaja paketti tai saada aikaan lopputulos, joka keskipitkällä aikavälillä johtaa maailmanjärjestön uudistamiseen. Pääsihteeri katsoo, että tavoitteiden saavuttamiseksi uudistusten läpiviemisen aika on nyt.

Suomi pitää raportin peruslähtökohtia oikein painotettuina ja antaa täyden tukensa pääsihteerin pyrkimyksille uudistaa YK:ta niin, että sen toiminta multilateraalisen yhteistyön keskeisenä toimijana on mahdollista. Valmisteluprosessista voidaan odottaa vaikeata. Suomi panostaa omalta osaltaan huippukokouksen onnistumiseen. Se edellyttää tiivistä yhteistyötä unionimaiden kesken, mutta myös aktiivista vaikuttamista bilateraalisuhteiden kautta muiden maaryhmien valtioiden näkemyksiin. EU:n on otettava priimusmoottorin rooli. Jotta reformiprosessi saataisiin käyntiin, oleellista on saada myös kehitysmaat uskomaan prosessin tärkeyteen. Siksi niiden näkemyksiä tulee tarkasti kuunnella.

Helsinki-prosessinkin lähtökohdista arvioiden hallitukset tarvitsevat YK:n uudistamisessa jatkuvaa yhteistyötä kansalaisyhteiskunnan ja yrityssektorin kanssa. Suomi pyrkii vaikuttamaan siihen, että tämä näkemys tulisi vahvasti esiin myös kokouksen lopputuloksissa.

3. Suomen kantoja keskeisiin huippukokouksen agendalle tuleviin kysymyksiin

Suomi tukee **YK:n kokonaisvaltaista uudistamisprosessia**. Tavoitteenamme on monenvälisen yhteistyön vahvistamisen lisäksi YK:n pääelinten ja YK-järjestelmän toiminnan tehostaminen ja koherenssin lisääminen.

Kehityskysymyksissä Suomi pitää tärkeänä korostaa vuosituhaten kehityspäämääristä (Millennium Development Goals, MDG) saavutettua yhteisymmärrystä ja niiden toteuttamisen tärkeyttä. Samalla Suomi pitää kuitenkin oleellisena kokonaisvaltaisen lähestymistavan ottamista vuosituhatjulistuksen toimeenpanoon. Tästä näkökulmasta on tervetullutta, että pääsihteeri toteaa tarpeen nähdä MDGt osana laajempaa kehitysgendaa, mikä on hahmottunut viime aikojen suurten kehityskonferenssien yhteydessä. MDGt eivät yksin kata kaikkia kehitysgendan keskeisiä kysymyksiä, vaikka viimeaikainen kehityskeskustelu onkin kansainvälisesti pitkälti keskittynyt niiden saavuttamisen seurantaan.

Raportin Suomelle ja muille kehittyneille maille osoitettu viesti koskee ennen muuta kehitysavun tasoa, jonka tulisi pääsihteerin mukaan ylittää 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteesta vuoteen 2015 mennessä ja 0,5 %:iin 2009 mennessä. Myönteistä raportissa on se, että pääsihteeri korostaa avun määrän ohella myös huomion kiinnittämistä avun laatuun. EU-maat pitävät erityisen tärkeänä viestittää unionimaiden sitoutumista kehitysrahoitustavoitteen saavuttamiseen. EU:n on tarkoitus tehdä kesäkuun YAUN:ssa päätös aiempaa kunnianhimoisemmasta ODA -tavoitteestaan. Komission esityksen mukaan EU-maiden kollektiivisen ODA:n tulisi nousta 0,56 %:iin EU:n BKTL:sta vuoteen 2010 mennessä. Vanhojen jäsenmaiden vähimmäistavoite on 0,51 %.

Suomi hyväksyy omalta osaltaan komission vuotta 2010 koskevan esityksen 0,56 %:n kollektiivisesta tavoitteesta sekä myös vanhoille jäsenmaille asetetun 0,51 %:n tavoitteen. Maaliskuun 2005 kehyspäätöksen mukaan Suomen kehitysyhteistyön BKTL-osuus vuonna 2009 tulee olemaan 0,48 %. Raportissa pääsihteeri toteaa, että viisi maata on saavuttanut 0,7 %:n tavoitteen ja kuusi muuta on asettanut aikataulun sen saavuttamiseksi. Yksi näistä kuudesta on Suomi, vaikka sitä ei raportissa ulos kirjoitetaakaan. Suomi kirjasi tämän tavoitteekseen vuoteen 2010 mennessä helmikuussa 2004 hyväksytyssä kehityspoliittisessa ohjelmassa. Hallitus pyrkii edelleen 0,7 %:n saavuttamiseen vuonna 2010.

ODA-tavoitteen lisäksi pääsihteeri esittää raportissaan uusien ja innovatiivisten rahoitusmekanismien käyttöönottoa sekä laajempia velkahelpotuksia kehitysmaiden käytössä olevien resurssien lisäämiseksi. Erityisesti hän mainitsee International Financial Facilitystä (IFF) sopimisen ja MDG-pohjaisen velkahelpotuksen. Suomi tutkii parhaillaan uusien rahoitusmuotojen käyttöönottoa, tässä vaiheessa suhtautuminen IFF:iin ja kansainvälisiin veroehdotuksiin on varauksellinen. Suomen kanta HIPC-velkahelpotusohjelmaan on myönteinen, mutta pääsihteerin esittämään tarve-pohjaiseen velkahelpotusten määrittelyyn suhtaudutaan kuitenkin kielteisesti. Velkakysymyksen osalta Suomi korostaa maakohtaista velkakestävyys tarkastelua, velkahelpotusten yhteyttä kansallisiin köyhyysvähentämisohjelmiin sekä hyödynsaajien tasapuolista kohtelua. Velkahelpotusten ensisijainen kohde ovat vaikeasti velkaantuneet, mutta toimivan politiikkaympäristön omaavat maat. Suomelle on tärkeää, että velkahelpotuksista aiheutuvat kulut jaetaan tasapuolisen taakanjaon perusteella ja että kansainvälisten rahoituslaitosten rahoituspohja turvataan.

Suomi tukee kehitysmaiden oman aktiivisuuden korostamista kehitystavoitteiden (MDGt) saavuttamisessa, suunnittelun pitkäjänteisyyden ja ambitiotason nostamisessa samoin kuin kehitykselle suotuisan toimintaympäristön rakentamisessa. Nämä eivät edellytä uusia instrumentteja.

Suomen näkökulmasta katsoen kauppa- ja kehityskysymykset olisivat ansainneet syvempää analyysia ja Suomen tavoitteena onkin saada nostettua tämä problematiikka keskeisemmin esiin

huippukokouspäätelmissä. Tuotannon ja kaupan kysymyksiä tulee tarkastella laaja-alaisesti kiinnittämällä huomiota kehitysgendan kokonaisuuteen ja siinä kestäväan kehitykseen, kokonaistuottavuuden kasvuun, työpaikkojen luomiseen sekä näiden taustalla oleviin tekijöihin kuten esimerkiksi hyviin hallintotapoihin. Tuotannon, taloudellisen kasvun ja kaupan kysymykset tulee myös entistä paremmin nivoa kehitysmaiden köyhyydenvähentämisstrategioihin.

Myönteistä raportissa on myös **kestävän kehityksen** periaatteiden läpileikkaavuus. Raportti korostaa suosituksissaan Johannesburgin kestävan kehityksen toimintasuunnitelman ja siihen läheisesti liittyvän Monterreyn rahoituskokouksen välistä yhteyttä kehitystavoitteiden saavuttamiseksi.

Ympäristö näkökulma nousee raportissa painokkaammin esiin verrattuna HLP:n ja Sachsin raportteihin. Suomi toivoisi kuitenkin vielä vahvempaa sitoutumista ympäristöpolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi, jotka edelleen vahvistaisivat kestävan kehityksen linjauksia. Suomi kannattaa ympäristön ja turvallisuuden sekä ympäristön ja maaseutukehityksen välisen yhteyden korostamista. Myönteistä pääsihteerin raportissa ovat ehdotukset maailmanlaajuisen ympäristöhallinnon vahvistamiseksi. Suomi painottaa **tasa-arvo-kysymysten** valtavirtaistamista ja periaatteen nykyistä selkeämpää kirjaamista syksyn loppuasiakirjaan.

Eräät Suomenkin tärkeänä pitämät asiat kuten mm. **koulutus sekä seksuaali- ja lisääntymisterveyskysymykset ja -oikeudet** eivät ole kovinkaan vahvasti esillä pääsihteerin raportissa. Suomi pyrkii vahvistamaan näiden kysymysten merkitystä vuosituhattulistuksen kehityspäämäärien toteuttamisessa.

Suomen näkemyksen mukaan YK-yhteistyössä on tärkeää kiinnittää huomiota globalisaatioon ja sen sosiaaliseen ulottuvuuteen. Suomen näkökulmasta on myönteistä, että pääsihteerin raportissaan myös **ILO:n maailmankomission tavoitteet** ml. siirtolaiskysymykset ja säällisen työn takaamisen (*decent jobs*). Suomen tavoitteena syyskuun huippukokouksessa on saada nämä kysymykset huomioonotetuiksi koherentilla tavalla niin YK- kuin myös muussa kansainvälisessä yhteistyössä.

Ihmisoikeuksille on annettu raportissa suuri painoarvo. Tavoitteena on nostaa ihmisoikeudet maailmanjärjestön työssä näkyvästi ja läpileikkaavasti esiin. Suomi pitää raportin ihmisoikeuslinjauksia hyvin tervetulleina ja Suomen näkemyksiä vastaavina. Pääsihteerin ehdotuksiin liittyen Suomen tulisi harkita vapaaehtoisrahoitusta YK:n ohjelmalle, jonka tavoitteena on kasvattaa YK:n maatiimien ihmisoikeusasiantuntemusta. Samoin tulisi ajaa jo aiempaa yhteispohjoismaista esitystä ihmisoikeusvaltuutetun toimiston kuluista aiheutuvan osuuden asteittaiseksi nostamiseksi sääntömääräisestä budjetista katettavaksi. Suomi pyrkii sopimuselinten toiminnan vahvistamiseen, mm. hyödyntämällä niiden antamia suosituksia kahdenvälistä kehitysyhteistyötukea suunnattaessa sekä päivittämällä oman perusraporttinsa (core document) ihmisoikeuselimille.

Pääsihteerin ehdottaa raportissaan uutena ajatuksena ihmisoikeustoimikunnan korvaamista ihmisoikeusneuvostolla, joka asemaltaan rinnastuisi TN:oon ja ECOSOCIin. Tätä ajatusta on asettunut tukemaan myös YK:n ihmisoikeusvaltuutettu Louise Arbour. Suomi kannattaa ajatusta ihmisoikeusneuvostosta eli YK:n keskeisen ihmisoikeuselimen statuksen korottamista ja sen työn suurempaa pysyvyyttä. Olisi tärkeää, että EU asettuisi selkeämmin tukemaan tätä neuvoston perusajatusta. Useat erityiskysymykset, kuten elimen valintakriteerit, jäsenmäärä ja työtavat edellyttävät vielä kuitenkin pohdintaa.

Pääsihteerin korostaa **YK:n peruskirjan pysyvää** merkitystä myös uusien uhkien oloissa. Itsepuolustus-oikeus (artikla 51) ja TN:n laajat toimivaltuudet puuttua ennaltaehkäisevästi turvallisuushätiin turvaavat mahdollisuuden voimankäyttöön silloin, kun se on välttämätöntä. Pääsihteerin ehdottaakin turvallisuusneuvoston päätöslauselmaa, jossa peruskirjan määräykset uudelleen vahvistettaisiin. Suomi tukee pääsihteerin näkemystä.

Suomi pitää erityisen tärkeänä pääsihteerin ajatuksia siitä, että TN hyväksyisi voimankäytön osalta tietyt periaatteet. Niiden avulla korostettaisiin sitä, että **suojeluvastuun** periaatteet eivät pyri oikeudellisen regiimin muuttamiseen. Päämäärä on ainoastaan turvallisuusneuvoston avoimuuden ja sen

toimien ennakoitavuuden lisääminen. Samalla pääsihteeri edellyttää lujuutta ("firmer enforcement") turvallisuutta koskevien sopimusten noudattamiseksi ja niiden täytäntöönpanemiseksi. Suojeluvastuun periaate korostuu pääsihteerin raportissa myös oikeusvaltio-otsikon alla. Pääsihteeri esittää YK-sihteeristön **oikeusvaltioresurssien** vahvistamista, jota Suomi on ajanut YK:ssa voimakkaasti viime vuosina. Tämä kaikki on Suomen näkemyksen mukaan tervetullutta, kuten myös **Kansainvälistä rikostuomioistuinta (ICC)** koskevat vahvat muotoilut, joiden myös tulisi heijastua myös huippukokouksen loppuasiakirjassa.

Raportin suositukset mm. **ydinaseriisunnan, joukkotuhoaseiden leviämisen estämisen** osalta ovat pitkälti Suomen ja EU:n kantojen mukaisia. Suomi pyrkii vaikuttamaan siihen, että loppuasiakirjan muotoilut olisivat poliittisesti sitovammin kirjattuja. Tavanomaisten aseiden osalta pääsihteeri keskittyy pienaseisiin. Merkintää ja jäljittämistä koskevat neuvottelut ei-laillisesti sitovasta instrumentista on ollut tarkoitus saada valmiiksi kuluvana vuonna. Pääsihteeri kehottaa sopimaan laillisesti sitovasta instrumentista viimeistään pienaseprosessin tarkastelukonferenssissa 2006. Suomi tukee neuvotteluajan pidentämistä, mikäli se mahdollistaa laillisesti sitovan instrumentin aikaansaamisen.

Suomen tavoitteena on, että raportin **terrorismia** koskevat suositukset vahvistettaisiin poliittisesti valtionpäämiestasolla, mikä voisi luoda uutta momentumia kokonaisvaltaisen terrorismisopimuksen hyväksymiselle. Ensimmäinen pääsihteerin ehdotuksista toteutui jo, kun ydinterrorismin vastainen yleissopimus hyväksyttiin äskettäin. YK:n jäsenmaiden on ensiarvoisen tärkeää päästä sopuun siitä, että terrorismirikoksille ei ole missään olosuhteissa oikeutusta. Suomi tukee myös kehotusta ratifioida olemassaolevat 12 terrorisminvastaista yleissopimusta ja pöytäkirjaa, samoin kuin järjestäytyntä rikollisuutta koskevat sopimukset. Pääsihteeri esittää myös terrorismin vastaisen kokonaisvaltaisen YK-strategian luomista. Suomelle tämä on tervetullut esitys. Korostamme ihmisoikeusaspektin mukaansaamista strategian olennaiseksi osaksi.

Pääsihteerin raportissa tuodaan **kriisinhallintakysymykset** painavammin esiin kuin HLP:n tammikuisessa paperissa, minkä tärkeyttä Suomi ja EU-maat painottivat alusta alkaen. Suomi suhtautuu myönteisesti pääsihteerin esitykseen YK:n strategisen reservin kehittämisestä. Tärkeätä on myös painottaa YK:n ja alueellisten järjestöjen (mm. YK-EU-ETYJ) välistä tiiviimpää yhteistyötä niin sotilaallisessa- kuin siviilikriisinhallintayhteistyössäkin. Pääsihteerin esitys siviilipoliisien valmiuskapasiteetin kehittämiseksi on tervetullutta. Tervetullutta on myös huomion kiinnittäminen seksuaalisen hyväksikäytön ehkäisemiseen YK:n rauhanturvaoperaatioissa. Aihe on tärkeä kaikkien toimijoiden kannalta, ml. siviilipuolen toimijat.

Suomen vetäydyttyä UNMEE-operaatiosta (Etiopia/Eritrea) vuoden 2005 alussa, kokonaisosallistumistasomme YK:n rauhanturvaoperaatioissa on laskenut alle 50 henkilöön. Suomi osallistuu tällä hetkellä kuuteen YK-johtoiseen operaatioon ja kaikkiaan kymmeneen YK:n mandatoimaan operaatioon yhteensä n. 890 rauhanturvaajalla.

Turvallisuusneuvostoreformi on vienyt suuren osan huomiosta YK:n reformikeskustelussa. Oleellista on välttää se tilanne, että maailmanjärjestön kokonaisvaltainen uudistus kaatuisi TN-reformikysymykseen. Koska kysymys on poliittisesti niin vaikea, pääsihteeri esittää, että TN:n reformista on äänestettävä hyvissä ajoin ennen syyskuun huippukokousta mikäli uudistuksesta ei päästä muutoin yhteisymmärrykseen. Asiasta vallitsee jäsenmaiden kesken suuri erimielisyys.

Suomi pitää turvallisuusneuvoston reformin toteuttamista tärkeänä. Suomi hyväksyy TN-kysymyksen irrottamisen muusta reformipaketista. Huolimatta kysymyksen vaikeudesta, YK:n uskottavuus edellyttää turvallisuusneuvoston saattamista vastaamaan paremmin nykymaailmaa. Kannatamme niin pysyvien kuin vaihtuvien jäsenten lukumäärään lisäämistä. Suomi tukee avoimesti Saksan ja Japanin pysyvää jäsenyyttä. Muiden paikkojen osalta Suomi katsoo, että maaryhmien tulisi itse päästä sopimukseen omasta ehdokkaastaan. Suomi vastustaa veto-oikeuden laajentamista uusille pysyville jäsenille, koska se olisi vastoin turvallisuusneuvoston tehostamispyrkimyksiä.

Huomionarvoista pääsihteerin raportissa on se, että pääsihteeri esittää turvallisuusneuvostoon pääsyn valintakriteereiksi mm. sen kuinka maa kontribuoi YK:n budjettiin ja rauhanturvaoperaatioihin. Hän esittää kehittyneiden maiden osalta yhdeksi keskeiseksi kriteeriksi sen onko maa saavuttanut ODA 0,7 %:n tavoitteen tai onko maa osoittanut huomattavaa edistystä tavoitteen saavuttamiseksi. Suomi on seuraavan kerran ehdolla turvallisuusneuvostoon kaudelle 2013-14.

Pääsihteerin **ECOSOCia** koskevat reformiesitykset menevät pidemmälle kuin korkean tason paneelin esittämät ja ECOSOCin vahvistamista tuleekin korostaa. Ajatukset eivät kuitenkaan ole kaikilta osin tyydyttäviä ja jäävät pintapuolisiksi ja kysymyksiä herättäviksi. Syksyn loppuasiakirjan valmisteluun liittyvässä prosessissa Suomen tavoitteena on konkreettisesti vaikuttaa ECOSOCin roolin vahvistamiseen.

Tärkeää ECOSOCin uudistamisessa on keskittyä agendan uudistamiseen, ei uusien rakenteiden luomiseen. Agendalla tulisi käsitellä kaikkia sellaisia laajempia taloudellisia ja sosiaalisia kysymyksiä, joilla on kehitysvaiikutuksia erityisesti pitäen mielessä ECOSOCin tehtävän YK:n suurten konferenssien integroidussa ja koordinoitussa seurannassa ml. Monterreyn ja Johannesburgin huippukokoukset. Päähuomio tulisi kohdistaa ECOSOCin pääsegmenttien työskentelyn kehittämiseen. Neuvoston varsinaista istuntoa ei tule pilkkoa siten, että se heikentäisi ECOSOCin päätoimintoja tai näkyvyyttä. Proseduraalisista päätöslauselmista tulisi siirtyä käsittelemään enemmän sisältöä. ECOSOCin toiminnan tehostamista koskevat monet suositukset edellyttävät myös YK-sihteeristön riittävää koordinaatiokykyä.

Uusia ministerifoorumeita ei pidetä tarpeellisina, vaan ECOSOCin korkean tason segmenttiä tulisi hyödyntää paremmin poliittisena foorumina mm. uusien kysymysten esilletuomiseen. Esimerkiksi kehitysyhteistyöministeriellä olisi jo nyt olemassa olevissa rakenteissa mahdollisuus osallistua aktiivisemmin kokouksiin, mutta tätä ei ole koettu houkuttelevaksi. Ehdotus ECOSOCin kehittämisestä kehitysyhteistyöministeriöiden vuosittaiseksi tapaamiseksi merkitsisi kavennusta ECOSOCin nykyiseen mandaattiin. Rakenteita karsimalla ja agendaä uusimalla voitaisiin poliittista kiinnostusta ja osallistumistasoa nostaa.

Rauhanrakentamiskomission (kts. alempana) ja ECOSOCin välinen yhteys on välttämätön määrittää. Rauhanrakentamiskomission alaisuuteen ehdotettujen kriisi/maakohtaisten ad hoc-komiteoiden työtä pohjustaa luotu eräitä kriisimaita (Guinea-Bissau, Burundi, Haiti) koskeva neuvoa-antava mekanismi.

Funktionaalisten toimikuntien ja muiden alaelinten käsittelemiä asioita ja teemoja voisi nykyistä johdonmukaisemmin nostaa ECOSOCin käsiteltäväksi. ECOSOCin ja yleiskokouksen suhde tulisi päällekkäisyyksien välttämiseksi määrittää tarkemmin. Yhteistyön lisääminen yleiskokouksen, turvallisuusneuvoston ja talous- ja sosiaalneuvoston puheenjohtajien kesken on tervetullutta.

Suomi ei kannata ECOSOCin puheenjohtajiston laajentamista, koska tätä koskevat ehdotukset eivät ole selkeitä eikä laajentamisella ole välttämättä lisäarvoa toiminnan tehostamisen mielessä.

Pääsihteerin raporttiin sisällytetyt konkreettiset ehdotukset **yleiskokouksen** arvoavallan kohottamiseksi ja toiminnan tehostamiseksi ovat tervetulleita. Yleiskokouksen työtä tulisi fokusoida. Sen tulisi keskustella ja käsitellä juuri sillä hetkellä ajankohtaisia asioita, jotta kaikki valtiot kokisivat sen omakseen. Suomen ja EU-maiden tulee yhdessä vaikuttaa siihen, että kehitysmaat saataisiin aidosti mukaan yleiskokouksen työn tehostamistalkoisiin. Tuemme sinänsä pääsihteerin esityksiä **sihteeristön** työn tehostamiseksi ja vahvistamiseksi. Suomi pitää kuitenkin tärkeänä, että sihteeristöreformin yhteydessä koko ratkaisu ei ole sen vahvistaminen, vaan myös henkilöstöresurssien uudelleenkohdentaminen mahdollisimman tehokkaalla tavalla.

Pääsihteeri esittää HLP:n tapaan erityisesti konfliktista toipuvien maiden apuna toimivan **rauhanrakentamiskomission** (*Peacebuilding Commission*) perustamista, joka raporttoisi tilanteesta riippuen joko TN:lle tai ECOSOCille. Suomi kannattaa rauhanrakentamiskomission perustamista. Uuden toimielimen tehtäväkuvaa, rakennetta ja rahoitusta määriteltäessä tulisi taata se, että komissio tukisi mahdollisimman tehokkaasti YK:n operatiivista toimintaa. Jäsenmailla on vielä kovasti eriäviä

näkemyksiä uuden elimen rakenteesta ja toiminnasta. Uuden elimen perustaminen vahvistaisi kriisinhallintakysymysten linkkiä kehityskysymyksiin, mikä tähän mennessä on YK-järjestelmässä jäänyt varsin vähälle. Se merkitsisi YK:n tehtävien lisääntymistä mm. siviilikriisinhallintatehtävissä. Pääsihteeri esittää, että oikeusvaltio-toimintojen koordinoititehtävä annettaisiin rauhanrakennuskomission sihteeristölle. Näiden tehtävien keskittäminen tehostaisi tämän tärkeän horisontaalisen kysymyksen parempaa huomioimista YK:n toiminnoissa niin sihteeristössä kuin kentälläkin. Tämä vastaa Suomen jo pidempään YK:ssa aktiivisesti ajamaa linjaa.

Pääsihteeri esittää vihollisvaltiolausekkeiden, huoltohallintoneuvostoa koskevien määräysten sekä sotilaallista esikuntavaliokuntaa koskevien mainintojen poistamista peruskirjasta. Suomi tukee näitä esityksiä katsoen lisäksi, että näiden muutostarpeiden kirjaaminen korostaa viestiä siitä, että peruskirja on muilta osin ajan tasalla.